

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Β. ΣΤΑΣΙΝΟΥ  
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΘΙΜΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΣ  
ΚΑΙ ΘΕΟΦΑΝΕΙΩΝ ΕΙΣ ΕΠΑΡΧΙΑΝ ΚΟΜΙ-  
ΤΗΣ

" Τὰ ἔθιμα λαοῦ ἐλευθέρου  
ἀποτελοῦν ἐκδηλον μαρ-  
τυρίαν τῆς ἐλευθέρας ψυ-  
χῆς του " .

Μ Ο Ν Τ Ε Σ Η Ι Ε

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 1973

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ  
ΚΟΝΙΤΣΗΣ  
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 19982  
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 31-8-81  
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜΟΣ 398.094953 ΣΤΑ

code: 7008

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Αφιερωτάι

με εύγνωμοσύνην εις τούς σεβαστούς

Γονεῖς μου.

## Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Διὰ τοῦ παρόντος προλόγου ἐπιθυμῶ, σὺν τοῖς ἄλλοις, νὰ ἐκθέσω τοὺς λόγους, οἱ ὅποιοι μέ ἐνάγκασαν, νὰ προβῶ εἰς τὴν ἐκδοσιν τῆς χεῖρας ἐργασίας.

Διὰ τὴν συλλογὴν, τὴν μελέτην, τὴν ταξινομήσιν καὶ τὴν δημοσίευσιν τοῦ βιβλιογραφικοῦ ὑλικοῦ περὶ τῶν ἐθίμων τῶν Χριστουγέννων, τῆς Πρωτοχρονιᾶς καὶ τῶν Θεοφανείων εἰς τὴν Ἐπαρχίαν Κονίτισης, ἐχρειάσθη νὰ παρέλθῃ ὀλόκληρος πενταετία, ἀφ' ὅτου τό πρῶτον ἤρχισα νὰ περιέρχωμαι, διὰ νὰ γνωρίσω ἐν τῷ πλησίον, τὰ χωρία τῆς Ἐπαρχίας ὑπηρετῶν ὡς καθηγητῆς εἰς τὸ Γυμνάσιον Κονίτισης.

Δι' ἐπανειλημμένα αὐταί ἐπισκέψεις μου, ἡ ἀπλή καὶ ἀγνή ζωὴ τῶν κατοίκων, ἡ πατροπαράδοτος φιλοξενία των, ἡ φιλεργία καὶ ἡ ἐντιμότης των, τὰ διάφορα ἀξιοθέατα, τὰ ἀναρίθμητα ἐξωνηλήσια τῆς ἐπαρχίας, τὰ ὑπέροχα τοπικὰ πανηγύρια μέ τό ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον, οἱ πολλοὶ ἀνάπηροι ἐν τῶν αἱματηρῶν μαχῶν - ἰδίως τῆς τριετίας 1946 - 49, ἐναντίον τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν - καὶ τοῦ

ἐκρηκτικοῦ ὑλικοῦ τοῦ ἐγκατεσκευασμένου εἰς  
πολλὰ σημεῖα κατὰ τοὺς πολέμους τοῦ 1940  
καὶ ἐντεῦθεν καὶ ἡ καθημερινὴ σιέφισ μου,  
ὅτι εἰς τὰ ἀπέναντι τοῦ Σαρανταπόρου ὑπό-  
δουλα βορειοηπειρωτικὰ χωρία οἱ ἀλυσσοδεμέ-  
μοι ἀδελφοί μας πονοῦν, στενάζουν, προσμέ-  
νουν ἐπὶ ἔτη λύτρωσιν καὶ λαχταροῦν τὴν ὥραν,  
κατὰ τὴν ὁποῖαν οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν  
ὀλοκλήρου τῆς Ἡπείρου θὰ κτυπήσουν χαρμό-  
συνα, διὰ νὰ ἀναγγείλουν τὴν ἑνωσιν τῆς  
σικλαβωμένης κόρης μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος,  
συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ ἀγαπήσω ἰδιαιτέρως τὴν  
ἀκριτικὴν καὶ αἱματοβαμμένην αὐτὴν περιοχὴν.  
Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἀγάπη καθὼς καὶ ἡ μετὰ ἰδιαι-  
τέρας χαρᾶς διακρίσεις, ὅτι ἡ περιοχὴ -  
ἀποτελουμένη ἀπὸ τεσσαράκοντα καὶ πλέον χω-  
ρία - παρουσιάζει ἀξιόλογα ἔθιμα περὶ τῶν  
Χριστουγέννων, τῆς Πρωτοχρονιᾶς καὶ τῶν θεο-  
φανείων, διὰ τὰ ὁποῖα οὐδεὶς ἐνδιεφέρθη,  
ὥστε νὰ συλλέξῃ καὶ ἐκδώσῃ αὐτὰ μὲ ἀποτελέ-  
σμα ὁσημέραι νὰ σβῆνουν, μὲ ἠνάγκασαν νὰ  
ἀναλάβω ἐγὼ τὴν ὑποχρέωσιν αὐτὴν.

Νομίζω, ὅτι ἔχομεν ἠθικὸν χρέος ὅλοι  
οἱ ἐργάται τοῦ πνεύματος, καὶ ἰδίως οἱ ἐκ-  
παιδευτικοί, νὰ περισφύζωμεν τὰ ἦθη καὶ ἔθι-  
μα τοῦ τόπου μας, ὡς καὶ πᾶν ἄλλο σχέσιν

ἔχον μέ τήν λαογραφίαν, διότι κατὰ τόν Σαιντὼβ " ἡ λαογραφία εἶναι ἡ ἐπιστήμη τῆς λαϊκῆς ζωῆς εἰς τοὺς κόλπους τῶν πολιτισμένων κοινωνιῶν ".

Γνωρίζομεν, ὅτι "ὁ Γέρων φθονερός καί τῶν ἔργων ἐχθρός", μαραίνει καί σβύνει μαζί μέ τά ἄλλα καί τά ἥθη καί ἔθιμα τοῦ λαοῦ μας. Ἀρνεῖ περὶ αὐτοῦ νά ἀκούσωμεν τήν φωνήν τῶν ἰδίων ἀπευθυνομένην πρὸς τόν Καριαβίτσαν: " Πάρε μας, φωτογράφησέ μας, πρὶν σβήσουμε· ἡ ἄλλη γενιά μπορεῖ νά μή μάς βρῆ ".

Εἰς τήν ἀρχήν ὠρισμένων χωρίων (Χιονιάδες, Φούρκα, Πύργος, Ἀμάραντος, Ἄρματα κλπ.) ἐπιτίθενται ἱστορικά καί παραδοσιακά τινα στοιχεῖα διὰ τήν καλυτέραν κατατόπισιν τοῦ ἀναγνώστου ἢ μελετητοῦ.

Ἐάν, ὅσοι μελετήσουν τό μικρόν αὐτό βιβλίον διαπιστώσουν κάποιαν πλάνην, παρακαλῶ ἡ κρίσις των νά εἶναι ἐπιεικής, διότι " τό πλανᾶσθαι ἄνθρωπον ".

Περαιῶν, θεωρῶ ὑποχρέωσίν μου νά εὐχαριστήσω θερμῶς ὄλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι, καθ' οἷονδῆποτε τρόπον μαζί μέ τοὺς ἀγαπητούς μου μαθητάς τοῦ ἀκριτικοῦ Γυμνασίου Κονίτσης, συνετέλεσαν εἰς τό νά ἴδῃ ἡ παροῦσα ἐργασία τό φῶς τῆς δημοσιότητος.

ΑΓΙΑ ΒΑΡΒΑΡΑ ( Παλαιόν ὄνομα Πλάβαλη) .

Μαζί μέ τήν Πυξαριάν (Μπλι-  
θοῦνι) ἀποτελεῖ μίαν κοινότη-  
τητα.

α Τό βράδυ τῆς παραμονῆς τῶν  
Χριστουγέννων φέρουν καί θέτουν εἰς τό ντζάνι  
ένα μεγάλο καί χονδρό ξύλο "κούτσουρο", τό  
ὁποῖον λέγεται "Χριστόξυλο" καί καίει καθ' ὅλο  
τό δωδεκαήμερον. "Όταν καῖ τό "κούτσουρο" καί  
γίνῃ πλέον στάχτη, παίρνουν τήν στάχτην αὐτήν  
- ὕστερα ἀπό τά Φῶτα - καθάς καί τά μισοκαμέν  
ξύλα καί τά χύνουν γύρω εἰς τό σπῖτι, ἀπό τό  
ἔξω μέρος, διά νά μή μπαίνουν μέσα φίδια, σαῦ-  
ραι καί λοιπά ζωῶνια, τά ὁποῖα προξενοῦν ζη-  
μίας εἰς τό σπῖτι, ἤ τά χύνουν εἰς τά χωράφια  
διά νά μή καταστρέφωνται τά σπαρτά ἀπό τό χα-  
λάζι. Αὐτό τό ἔθιμον σιγά-σιγά σβῆνει, ὅπως  
καί τῶσα ἄλλα ἔσβησαν εἰς τήν Ἐπαρχίαν Κονί-  
της. Τά σχετικὰ μέ τήν στάχτην καί τό "κού-  
τσουρο" εἶναι παλαιά καί μοῦ θυμίζουσι αὐτό,  
τό ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Κ. Ρωμαῖος εἰς τήν Παγ-  
κόσμιον Λαογραφικὴν καί Γεωγραφικὴν Ἐγκυκλο-  
παιδείαν του, σελίδα 229. Ἐκεῖ γράφει ἐπί  
λέξει: " Ἄλλοῦ ἀνάβουν σ' ὅλο τό δωδεκαήμερο  
φωτιά στό ντζάνι καί γιὰ τό σκοπό αὐτό τήν

παραμονή τῶν Χριστουγέννων κάθε νοικοκύρης φέρνει ἓνα μεγάλο κούτσουρο, ἰδίως ἀπὸ δένδρο ἀγναθωτό (ἀγριοκερασιά ἢ ἀχλαδιά), ἐπειδὴ τὰ ἀγνάθια ἀπομακρύνουν τοὺς δαίμονας. Τὸ κούτσουρο αὐτὸ ὀνομάζεται Χριστόξυλο ἢ Δωδεκαμερίτης ἢ καὶ Σηαρλιάντζαλος. Καὶ ἐν ὅσῳ αὐτὸ καίει στὸ ντζάκι, καλιαντζαρος δέν τολμάει νὰ πλησιάσῃ. Ἡ ἀνομή καὶ ἡ στάχτη του προφυλάσσει τὸ σπίτι ἀπὸ κάθε ἐξῆτικὸ καὶ κακό, ὅπως τέτοιοι εἶναι οἱ καλιαντζαροί. Τὸ ἔθιμο ὅμως αὐτὸ ποὺ ἄλλοτε ἦταν σχεδὸν πανελλήνιο τείνει νὰ ἐκλείψῃ τώρα ἰδίως ποὺ σὲ πολλὰ χωριά ἢ θερμάστρα ἀντικαθιστᾶ τὸ ντζάκι". Ὁ Κ. Ρωμαῖος εἰς τὸ ἴδιον βιβλίον καὶ εἰς τὰς σελίδας 244 καὶ 245 γράφει τὰ ἑξῆς διὰ τὴν λατρευτικὴν σημασίαν τῆς Χριστουγεννατικῆς φωτιᾶς: " Μιὰ τέτοια νύχτα κρύα καὶ παγωμένη, πρέπει σὲ κάθε σπίτι νὰ καίῃ διαρκῶς ἡ φωτιά. Πρέπει νὰ καίῃ ὄχι μόνον γιὰ νὰ διώχνῃ μακριὰ τοὺς ἐνοχλητικούς καὶ τοὺς ἀπρόσηλητους καλιαντζαροὺς, ἀλλὰ καὶ σὰ μιὰ μικρὴ συμβολή γιὰ νὰ ζεσταθῇ, ὅπως λένε, ὁ μικρὸς Χριστός" .....

" Σὲ μερικὰ μέρη τῆ φωτιά τούτη



πού ανάβουν, τή σταυρώνουν τρεῖς φορές χύνοντας ἐπάνω της σταυρωτά κρασί κόκκινο. Ἐπιζη δηλαδή ἀκέρια ἢ ἀρχαῖα τελεστική σπονδή πού συνηθίζοταν νά γίνεται στήν ἱερή ἐστία τοῦ οἴνου ".

Τήν ἰδίαν ἡμέραν, δηλαδή τήν παραμονήν τῶν Χριστουγέννων, κάθε οἰκοκυρά κάμνει τά "σπάργανα τοῦ Χριστοῦ", δηλαδή φέγει μέ τόν γάστρον ζυμάρι εἰς τό ντζάκι. Εἶναι, ὅπως λέγονται, αἱ λεγόμεναι λαγγίτες.

β) Πρωτοχρονιά : Τήν νύκτα τῆς παραμονῆς τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, δηλαδή τήν νύκτα τῆς 31ης Δεκεμβρίου, βάζουν εἰς τό ντζάκι πολλά ξύλα καί ἀφήνουν τήν πόρταν ξεκλειδωτήν, διότι, καθώς πιστεύουν, θά ἔλθῃ μέσα ὁ Ἅγιος Βασίλειος διὰ νά ζεσταθῇ καί νά ξεκουρασθῇ. Τήν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου συνηθως δέν κάμνουν ἐπισκέψεις εἰς τά σπίτια. Ἐάν ὅμως, παρά ταῦτα, πάῃ κάποιος εἰς ἄλλο σπίτι, ἢ οἰκογένεια, πού ἐδέχθη τήν ἐπίσκεψιν, τό κρατεῖ ὑπ' ὄψιν της καί παρακολουθεῖ καθ' ὅλον τό ἔτος πῶς θά πᾶνε αἱ ἐργασίαι. Καί ἐάν μέν ἡ χρονιά πάῃ καλῶ, λέγουν ὅτι ὁ ἐπισκέπτης εἶχε καλὸ "ποδαρικό", ἐάν ὅμως συμβοῦν ἀτυχίαι εἰς τό σπίτι, αὐτό τό ἀποδίδουν εἰς τόν ἐπισκέπτην, διότι εἶχε κακὸ "ποδαρικό".

Τό ἔθιμον τό σχετικόν μέ τό ποδαρικόν εἶ-  
ναι σχεδόν πανελλήνιον, ἀλλά δέν τοῦ δίδουν  
παντοῦ τήν ἰδίαν σημασίαν.

γ) θεοφάνεια : Τήν ἡμέραν αὐτήν μετά τήν θεί-  
αν λειτουργίαν, ὁ γραμματεὺς τῆς κοινότη-  
τος, συνήθως, "χτυπάει" τάς εἰκόνας τῆς  
ἐκκλησίας, κἀμνει δηλαδή ἓνα εἶδος δημο-  
πρασίας. Κρατῶντας εἰς τά χέρια του τήν  
εἰκόνα ἐνάστου Ἁγίου τῆς Ἐκκλησίας καλεῖ  
τούς παρευρισκομένους εἰς τήν ἐκκλησίαν νά  
προσφέρουν ἓνα χρηματικόν ποσόν διά τήν  
εἰκόνα αὐτήν. Τό ἔθιμον αὐτό εἶναι πολύ  
συνηθισμένον εἰς τήν Ἐπαρχίαν Κονίτσης.  
Τά χρήματα, τά ὅποια προσφέρονται διά τάς  
εἰκόνας, διατίθενται δι' ἀνάγκης τοῦ ναοῦ.  
Ἐκεῖνος ὁ ὅποιος θά διαθέσῃ τά περισσό-  
τερα χρήματα διά τόν Ἱμίον Σταυρόν, θά  
εἶναι ὁ κουμπάρος τοῦ χωριοῦ, ἐνῶ ἐκεῖνος  
πού θά διαθέσῃ τά περισσώτερα διά τήν εἰ-  
κόνα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, θά εἶναι  
ὁ Βλάμης. Ἐν συνεχείᾳ οἱ χωριανοί μέ ὄργα-  
να χορεύοντας καί τραγουδῶντας μεταβαίνουν  
εἰς τήν οἰκίαν τοῦ κουμπάρου καί τοῦ βλά-  
μη, ὅπου τρώγουν καί γλεντοῦν.

Τό ἔθιμον αὐτό τελνεῖ σχεδόν νά ἐκ-  
λείψῃ σήμερα.

2. - ΠΑΛΑΙΟΝ (Παλαιόν ὄνομα Σέρμα). Χωρίον  
μέ 250 περίπου κατοίκους.

α) Χριστούγεννα : Τήν νύκτα τῆς 24ης Δεκεμβρίου  
ξημερώνοντας τά Χριστούγεννα, δέν ἀφήνουν  
τήν φωτιά νά σβήση εἰς τό ντζάκι, ἀλλά ὅλη  
τήν νύκτα ρίχνουν ξύλα χονδρά διά νά καίη  
φωτιά καί νά ζεσταθῇ ὁ Νεογέννητος Χριστός.  
Τήν ἰδίαν ἡμέραν παλαιότερα κάθε οἰκοκυρά  
μαζί μέ τήν κούρουραν τοῦ σπιτιοῦ της ἔκαμνε  
καί μίαν ἄλλην κούρουραν σχήματος 8. Τήν  
κούρουραν αὐτήν, ἀφοῦ τήν ἐφήναν, τήν ἐκρε-  
μοῦσαν εἰς ἕνα μέρος τῆς οἰκίας καί τήν ἡμέ-  
ραν τῶν Θεοφανείων τήν ἔδιδαν εἰς τά ζῶα  
(μουλάρια, ἀγελάδες κλπ.). Ἡ οἰκοκυρά ἔκαμνε  
καί μίαν τρίτην κούρουραν εἰς τό ταφί, τήν  
ὁποίαν ἐχάρασαν εἰς τό ἐπάνω μέρος μέ τήν  
ὀπήν ἐνός μπουκαλιοῦ ἔτσι, ὥστε αἱ προεξοχαί  
νά φαίνωνται σάν ἄρνιά. Τά παιδιά τοῦ χωριοῦ  
ἐγύριζαν εἰς τά σπίτια καί ἐτραγουδοῦσαν  
παλαιότερα τά Κάλαντα ὡς ἐξῆς :

Κόλιντα , μέλιντα,  
δυό χιλιάδες πρόβατα  
καί τρεῖς χιλιάδες γίδια.  
Πάνω μαχαλιῶτες  
καί κάτω Τζιρτζιλιῶτες.

Τό ἔθιμον αὐτό σήμερα ἔχει σβήσει σχεδόν.

β) Πρωτοχρονιά : Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος τήν ἡμέραν τοῦ Ἀγίου Βασιλείου θά πάη πρῶτος τά κδλυβα εἰς τήν ἐκκλησίαν, θά εἶναι ὁ πιό τυχερός καί ὅλη ἡ χρονιά θά περάση καλᾶ δι' αὐτόν καί τήν οἰκογένειάν του.

Παλαιότερα, πρῶτ - πρῶτ τήν Πρωτοχρονιάν, ὅταν ἐσηκνούντο ἀπό τόν ὕπνον, ἔρχεσαν εἰς τήν φωτιάν, ποῦ ἔκαιεν ὅλην τήν νύχτα, κλάδον ἀπό κέδρον, ὥστε, ὅπως βγαίνουν αἰσπύθαι ἀπό τό κέψιμον τοῦ κλάδου, ἔτσι νά γεννῶνται πολλά ἀρνιά καί κατσίκια καί νά πάη καλᾶ ἡ ἐσοδεία. "Ὁποῖος εὔρισκε τό φλουρί εἰς τήν βασιλόπιτταν, τό ἐπετοῦσε τρεῖς φορές πρὸς τά ἄνω καί ἐν συνεχείᾳ τό ἐπαίρνε ἡ μητέρα καί τό ἐτοποθετοῦσεν εἰς τό εἰκονοστάσι, ἀπ' ὅπου ἐπαίρνε τό παλαιόν φλουρί, μέχρι τήν ἐπομένην χρονιάν, διότι τό φλουρί ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ τύχη τοῦ σπιτιοῦ.

Τήν παραμονήν τοῦ νέου ἔτους δέν ἔπρεπε οὔτε νά καῆς, οὔτε νά κοπῆς μέ ἐργαλεῖα (μαχαίρι κλπ), διότι αὐτό ἦτο κακός οἶωνός, κακό σημάδι. Τά παλαιότερα χρόνια τήν ἡμέραν τοῦ Ἀγίου Βασιλείου συνήθιζαν νά κάρμνουν τόν λεγόμενον "μπουμπασιαρέ", δηλαδή τό καρναβάλι. Ἐφοροῦσαν συνήθως δέρματα

ἀπό ἀγριογούρουνα, πρόβατα, γίδια κλπ., ἐκρε-  
μῶσαν κουδούνια εἰς τόν λαιμόν καί ἐγύριζαν  
εἰς τά σπίντια καί ὅ,τι εὔρισκαν, τό ἔπαιρναν,  
ιδίως λουκάνικα, τά ὅποια ἐμοίραζαν ὕστερα  
εἰς τήν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ. Σήμερα τό ἔθιμον  
αὐτό ἔχει σβῆσει.

γ) Θεοφάνεια : Εἰς τήν Πλαγιάν πιστεύουν, ὅτι,  
ἐάν τήν παραμονήν τῶν Θεοφανείων ὁ οὐρανός  
θά εἶναι καθαρός, δηλαδή, ἐάν δέν θά ἔχη σύν-  
νεφα, θά καρποφορήσουν τά σταφύλια καί ὅλοι  
θά ἔχουν καλήν ἐσοδειάν. Ἐάν ὅμως ὁ καιρός  
θά εἶναι βροχερός, θά καρποφορήσουν τ' ἀμπέλια  
καί θά βγάλουν ἄφθονον κρασί.

Τήν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων, ὅταν τελειώσῃ  
ἡ λειτουργία, ὅλοι οἱ χωριανοί παίρνουν δέμα-  
τα ἀπό βρύζαν καί τά φέρουν εἰς τό προαύλιον  
τῆς ἐκκλησίας. Ὄταν τά φαντίσῃ ὁ ἱερεὺς μέ  
αγιασμένον νερό, πηγαίνουν καί δένουν τά ἀμπέ-  
λια μέ τήν βρύζαν διά νά ἔχουν καλήν παραγω-  
γήν ἀπό κρασί.

δ) Γουρριποτάμος : (Παλαιόν ὄνομα Τούρνοβον).

Χωρίον μέ 150 κατοίκους.

ε) Χριστούγεννα : Τήν παραμονήν τῶν Χριστουγέν-  
νων, δηλαδή τό βράδυ τῆς 24ης Δεκεμβρίου, ὅλα  
αἱ οἰκοκυραὶ φῆνουν εἰς τόν γάστρον τηγανίτε

χωρίς λάδι, τὰς ὁποίας ἐπαλείφουν μέ φιλο-  
κομμένα καρῦδια. Αὐταί γίνονται διὰ νὰ τυ-  
λίξουν τόν Νεογέννητον Χριστόν καί λέγονται  
διὰ τοῦτο, μαντήλια ἢ σπάργανα τοῦ Χριστοῦ.  
(Σπάργανα εἶναι τὰ πανιά μέ τὰ ὁποῖα κάθε  
μικρομάννα τυλίγει τό βρέφος τῆς διὰ νὰ  
μή κρθώνη).

Παλαιότερα τήν ἰδίαν ἡμέραν τὰ παιδιά  
περιεφέροντο εἰς ὅλα τὰ σπίτια <sup>μαλλοῦ</sup> τῶν Κόλιαν-  
τρα (κόλιαντα) ὡς ἐξῆς :

Κόλιαντρα, μέλιντρα,  
τρεῖς χιλιάδες πρόβατα,  
πεντακόσια γίδια.

Δῶσ' μου μπάμπο τήν κουλούρα κλπ.  
ἡ δέ μπάμπο (γαγά) τοῦς ἔδιδε τήν κου-  
λούραν, τήν ὁποίαν ἐκρεμοῦσαν εἰς τόν  
λαιμόν μέ ἓνα σχοινί. Μερικά ἀπό τὰ δῶρα  
πού συνεκέντρωναν, τὰ ἐπήγαιναν τήν ἡμέ-  
ραν τῶν Χριστουγέννων εἰς τόν Καλόγηρον  
τοῦ Μοναστηριοῦ. Τό Μοναστήρι αὐτό ἐκάθη  
ἐπί τουρκοκρατίας, ἐπειδή ἐχρησιμοποιεῖ-  
το ὡς "Κρυφό Σχολεῖό".

Εἰς τό χωριό ὑπῆρχεν ἓνα μεγάλο ἀλώνι,  
εἰς τό ὁποῖον συνεκεντρώνοντο οἱ νέοι καί  
αἱ νέαι τοῦ Γοργοποτάμου καί ἐχόρευαν,  
ἐκδηλώνοντας ἔτσι τήν χαράν των διὰ τήν

γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, ἡ δὲ πιο ὄμορφη κοπέλα τοῦ χωριοῦ ἐνδεδυμένη τοπικὴν ἐνδυμασίαν ἐμοίραζεν ἄφθονα δῶρα εἰς τὰς πτωχὰς οἰκογενείας. Σήμερον τὸ ἔθιμον αὐτὸ ἔσβησε πλέον.

Πρωτοχρονιά : Τὴν 31ην Δεκεμβρίου κάθε οἰκοκυρὰ παίρνει νερό ἀπὸ τὸ πηγάδι, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς τὴν ἄκρην τοῦ χωριοῦ, καὶ κἀμνει τὴν βασιλόπιτταν. Μαζὶ μὲ τὴν βασιλόπιτταν κἀμνει καὶ δύο ἀκόμη πίττες, μίαν διὰ τὸν τσοπάνον τοῦ χωριοῦ καὶ μίαν διὰ τὸν ἀγελαδάρην. Τίς πίττες μαζὶ μὲ μίαν κουλούραν καὶ ἓνα μπουκάλι κρασί ἢ συνήθως τσίπουρον τίς πηγαίνουν εἰς τὸν τσοπάνον καὶ τὸν ἀγελαδάρην τὴν ἡμέραν τῆς Πρωτοχρονιάς, διὰ νὰ εὐχηθοῦν "Χρόνια πολλὰ" καὶ νὰ εἶναι εὐτυχισμένος ὁ καινούργιος χρόνος.

Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπισκεφθῆ ἓνα σπίτι τὸ πρῶτὸ τοῦ Νέου Ἔτους, πρέπει νὰ εἶναι ἀρσενικὸν παιδί, διότι τὸ ἀρσενικὸν ἔχει καλὸ ποδαρικό, εἶναι, ὅπως λέγουν, "γούρικο".

Τὸ μεσημέρι τῆς Πρωτοχρονιάς τὸ μεγαλύτερον παιδί τῆς οἰκογενείας, παλαιότερα, ἔφερε τρεῖς φορές γύρω τὸ ταφί μὲ τὴν βασιλόπιτταν καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐμοίραζαν τὴν πίτταν. Ἐκεῖνος πού θὰ εὐρίσκει τὸ φλουρί τῆς πίττας, ἐθεωρεῖτο

ὁ τυχερός τῆς χρονιάς.

γ) Θεοφάνεια : Παλαιότερα, τὸ βράδυ τῶν Θεοφανείων οἱ κήτοικοι, ἰδίως οἱ γεωργοί, ἐτοποθετοῦσαν τὸ " Ἡσιόδειον ἄροτρον " (ξύλινον ἄλέτρι) μέσα εἰς ἓνα αὐλάκι μενερὸ, διὰ νὰ εἶναι στερεόν - διότι τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἀγιάζονται ὅλα τὰ νερά καὶ νὰ καρποφορήσουν τὰ σπαρτά.

Τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων τὴν στάχτην, ποῦ ἔχει συγκεντρωθῆ ἀπὸ ὅλου τὸ δωδεκαήμερον, κατὰ τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ Χριστόξυλον εἰς τὸ ντζάκι, τὴν χύνουν εἰς τὸν δρόμον διὰ νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ σπῆτι οἱ καλικάντζαροι, καθὼς καὶ ὅλα τὰ κηιά. Κατὰ τὸ Δωδεκαήμερον (25 Δεκεμβρίου - 6 Ἰανουαρίου) δὲν χύνουν ἔξω τὴν στάχτην, ἀλλὰ τὴν συγκεντρώνουν. Τὸ ἔθιμον αὐτὸ νὰ συγκεντρώνουν τὴν στάχτην κατὰ τὴν διάρκειαν ὅλου τοῦ δωδεκαημέρου, συνηθίζεται καὶ εἰς πολλὰ μέρη τῶν ἄλλων Ἐπαρχιῶν τοῦ Νομοῦ Ἰωαννίνων, ἰδίως εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ντζουμέρκων ἀπὸ ὅπου κατάγεται καὶ ὁ ὑποφαινόμενος.

Τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων, μετὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν, ὅλοι οἱ κήτοικοι τοῦ χωριοῦ, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μεταβαίνουν



εἰς τό ποτάμι (Σαραντάπορον) καί ἐκεῖ γίνεται ἡ βάπτισις. Ἀπό τό ἀγιασμένον πλέον νερό τοῦ ποταμοῦ παίρνουν αἱ γυναῖκες εἰς δοχεῖα καί μέ αὐτό ραντίζουν τά σπίτια, τά ζῶα καί τά δένδρα. Μετά τήν ἐπιστροφήν ἀπό τό ποτάμι, παλαιότερα οἱ νέοι καί αἱ λεγυρόκορμοι ἔσυραν τόν χορόν εἰς τό ἄλωνα τοῦ χωριοῦ τραγουδώντας :

Σήμερα εἶναι "Αἱ Φώτας  
καί "Αἱ Φωτισμός  
καί "Ἄβριο "Αἱ Γιάννης  
καί "Ἄε μωρέ Γιαννάκη  
καλό παιδί  
τί ἔκανες τή σέλα (:εἶδος σαμάρι)  
καί τό ἄλογο  
καί τή σιαλβάρια (:πλατύ παντελόνι)  
τήν ὀλόχρυση.

Ἀξίζει νά τονισθῇ ἐδῶ, ὅτι παλαιότερα ὑπῆρχε τόσοσ μεγάλος σεβασμός εἰς τοῦσ νέουσ καί τάσ θέας τοῦ Γοργοποτάμου πρὸς τοῦσ μεγαλυτέρουσ καί ἰδίως πρὸς τοῦσ γέροντας, ὥστε, διὰ νά μποῦν εἰς τόν χορόν οἱ νέοι, ἔπρεπε νά κάμουν μετάνοιαν καί νά φιλήσουν τό χέρι τῶν γο-

νέων των δια να πάρουν τήν ἄδειαν καί  
νά μή παρεξηγηθοῦν.

Π Η Γ Η : (Παλαιόν ὄνομα Πειλάρι).

Κάτοικοι κατὰ τήν ἀπογραφὴν  
τοῦ 1971 : 224.-

α) Χριστούγεννα : Τήν παραμονήν τῶν Χριστου-  
γέννων, παλαιότερα, ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ χω-  
ριοῦ καθ' ὁμάδας ἔφαλλαν τὰ κάλαντα ὡς  
ἑξῆς :

Κόλιντρα, μέλιντρα  
τρεῖς χιλιάδες πρόβατα  
καί τρεῖς χιλιάδες γίδια.

Πῶς βόσκουν τὰ κατσίκια  
στοῦ Μεγα τό χωράφι.

Οἱ ἀγγέλοι χαίρονται

καί τὰ δαιμόνια σκάζουν,  
σκάζουν καί πλαντάζουν,

τά σίδερα τραντάζουν.

Πρωτοχρονιέ : Τό πρωί τῆς Πρωτοχρονιάς  
πηγαίνουν εἰς τήν βρύσην τοῦ χωριοῦ καί  
παίρνουν νερό. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θά πάη  
καί θά πάρη πρῶτος νερό, ἀλείφει σταυρω-  
τά τήν βρύσην μέ βούτυρον, δια νά φέρουν,  
ὅπως πιστεύουν, πολύ γάλα καί βούτυρον  
τά ζῶα. Τό νερό ποῦ παίρνει ἀπό τήν βρύ-  
σην εἰς ἓνα δοχεῖον, ἐπιστρέφων εἰς τό

σπίτι του τό χύνει λίγο - λίγο εἰς τόν δρόμον, διὰ νά τρέχουν τά ἀγαθά, ὅπως τρέχει τό νερό. Μέσα εἰς τήν λεκάνην τῆς βρύσης ἀφήνει λεπτά διὰ νά πάη καλά ἡ χρονιά. Τά λεπτά αὐτά τά παίρνει ὁ δεύτερος πού θά ἔλθῃ εἰς τήν βρύσην. Ἐπιστρέφων εἰς τό σπίτι του αὐτός, ὁ ὁποῖος ἐπῆρε νερό πρῶτος, ἀνταλλάσσει εὐχάς μέ τήν οἰκογενεῖάν του καί ὅλοι τοῦ εὐχονται "πάντα τυχερός".

Ἐν συνεχείᾳ ὅλα τά μέλη τῆς οἰκογενείας παίρνουν ἀπό ἕνα κλάδου κέδρου καί τόν ρίχνουν εἰς τήν φωτιάν εἰς τό ντζάνι μέ τήν ἐξῆς εὐχήν: "ζιάρα ἄρνιά, ζιάρα κατσίκια, ζιάρα κόσμος καί παιδιά". Δηλαδή εἶθε νά γίνουν πολλά ἄρνιά, πολλά κατσίκια, πολὺς κόσμος καί πολλά παιδιά. Κάτι παρόμοιον μέ τήν εὐχήν αὐτήν γράφει ὁ Κ. Ρωμαῖος εἰς τήν Παγκόσμιον Λαογραφικὴν καί Γεωγραφικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν του, σελίδα 245. "Ἀκριβῶς γι' αὐτό διαλέγουν ἕνα παιδί, τό πιό τυχερό καί ἐκεῖνο θά βάλουν νά ἀνακατέψῃ πρῶτο τήν φωτιά. Τοῦ δίνουν ἕνα μακρὺ ραβδί καί τό ὀρμηνεύουν τί θά εἰπῆ. Καί τότε ἐκεῖνο ἀνακατεύοντας τήν φωτιά, λέει τῆ σπουδαία εὐχή πού εἶναι μαζί καί προφητεία. "πουλιά, κατσίκια, ἄρνιά, γρόσια".

Εἰς τὴν βασιλόπιτταν, ἐντός ἀπὸ τοῦ νό-  
μισμα, βάζουν καὶ μίαν βέργαν ἀπὸ κλη-  
μα, στᾶχυν καὶ κρανιάν. Ὅπως βλέπομεν,  
τόσον τὸ κλημα, ὁ στᾶχυς καὶ ἡ κρανιά,  
ὅσον καὶ ἡ προηγουμένη εὐχή (πουλιά,  
κατσίκια, κλπ) ἀποβλέπουν εἰς τὴν  
καρποφορίαν τῶν ἀγρῶν, δηλαδή τὴν κα-  
λήν "σοδειάν", ὅπως λέγομεν.

Τὴν πρώτην τοῦ μηνός - ἐορτὴν τοῦ Ἁγίου  
Βασιλείου - τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου ( καὶ  
ἐξωσχολικὰ ἀκόμη) τραγουδοῦν τὸν Ἁγ. Βασι-  
λη, γυρίζοντας εἰς τὰ σπιτία, ὡς ἐξῆς:

"Ἅγιος Βασίλειος ἔρχεται  
ἀπὸ τὴν Καισαρεία.

Βαστάει πέννα καὶ χαρτί,  
χαρτί καὶ καλαμάρι.

Τὸ καλαμάρι ἔγραφε

καὶ τὸ χαρτί μιλοῦσε:

- Βασίλη μ' ποῦθεν ἔρχεσαι  
καὶ ποῦθε κατεβαίνεις ;
- Ἐκ τὴν πόλιν ἔρχομαι  
καὶ στό σχολεῖδ πηγαίνω.
- Βασίλη μ' κᾶτσε γιὰ νά φᾶς,  
κᾶτσε νά τραγουδήσης.
- Ἐγὼ τραγούδια δέν ξερῶ  
ξέρω τὴν "Ἄλφα - Βῆτα.

καί στό ραβδί του ἀκούμπησε  
νά εἰπῆ τήν "Ἄλφα - Βῆτα,  
καί τό ραβδί του ἦταν χλωρό  
κι' ἐβλάστησε κλωνάρια  
κι' ἀπάνω στά κλωνάρια αὐτά  
περδίκες μελαηδοῦσαν.  
Δέν ἦταν μόνον πέρδικες,  
ἦταν καί περιστέρια.  
Τά περιστέρια πέταξαν  
νά πᾶν στήν κρύα βρῦση,  
νά φέρν' νερό στά νύχια τους  
καί χιόνια στά φτερά τους.

γ) Θεοφάνεια : Τήν ἡμέραν τῶν θεοφανείων, ὅταν  
τελειώσῃ ἡ θεία λειτουργία, οἱ κήτοικοι  
παίρνουν ἀπό τήν ἐκκλησίαν τάς εἰκόνας τῶν  
ἁγίων καί τάς μεταφέρουν εἰς τήν βρῦση τοῦ  
χωριοῦ καί τάς πλύνουν μέ νερό, διό νά καθα-  
ρίσῃ ἀπό τήν σιδύην, ἡ ὁποία ἔχει ἐπικα-  
θήσει κατὰ τήν διάρκειαν τοῦ ἔτους ποῦ ἐπέ-  
ρασε. Τό νερό αὐτό τῆς βρῦσης ἔχει ἐν τῷ  
μεταξύ ἁγιασθῆ ἀπό τόν ἱερέα τοῦ χωριοῦ.

Τό ἔθιμον αὐτό, νά πλύνουν δηλαδή τάς εἰκό-  
νας, ἔχω τήν γνώμην, ὅτι πρέπει νά εἶναι  
ἀρχαῖον κατάλοιπον. Τήν γνώμην μου αὐτήν τήν  
ἐνισχύουν ἐπί πλέον τά γραφόμενα ἀπό τόν Κ.

Ρωμαῖον εἰς τό ἴδιον βιβλίον του, τό ὁποῖ-  
ον καί προηγουμένως ἐμνημόνευσα, καί μά-  
λιστα εἰς τάς σελίδας 230 καί 231. Ἐκεῖ  
γράφει τά ἑξῆς: "Βασιική τελετουργία τῶν  
θεοφανείων εἶναι ὁ ἀγιασμός τῶν ὑδάτων,  
πού ἀποτελεῖ μίμησιν τῆς βαπτίσεως τοῦ  
Ἰησοῦ" . . . . . " Ἀλλά ἡ διαδικασία αὐ-  
τή δέν ἀποτελεῖ παρά πιστή ἐπιβίωση ἀρχαί-  
ας δοξασίας. Οἱ Ἀρχαῖοι π.χ. Ἀθηναῖοι  
εἶχαν τήν διαδικασία τῶν "Πλυνητῶν",  
ὅπως ἀποκαλοῦσαν τήν εἰδική αὐτή τελετή,  
κατά τήν ὅποιαν μετέφεραν μέ πομπή στήν  
ἀκτὴ τοῦ Φαλήρου τό ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς.  
Ἐκεῖ τό ἔπλευσαν μέ θαλασσινό νερό γιά  
νά τό καθαρίσουν ἀπό τόν ρύπο πού εἶχε  
ἐπιναθῆσει κατά τήν διάρκεια τοῦ ἔτους,  
καί γιά νά ἀνανεωθοῦν οἱ ἱερεῖς δυνάμεις  
τοῦ ἀγάλματος τῆς θεᾶς. Ἡ νεοελληνική  
λατρευτική συνήθεια τῶν ἱερῶν εἰκόνων  
στά ἀγιασμένα θαλασσινά νερά, γινόταν  
καί στά χρόνια τοῦ Βυζαντίου. Καί τοῦτο  
βεβαίως ὀφείλεται στή συνέχεια τοῦ ἀρχαίου  
λατρευτικοῦ ἐθίμου καί τήν διαίωνα τῆς  
ἀρχαίας ἑλληνικῆς παραδόσεως".

Τό ἀπόγευμα τῶν θεοφανείων χτυπᾶ ἡ καμ-  
πάνα καί συγκεντρώνονται εἰς τήν πλατεῖαν

τῆς ἐκκλησίας ὅλοι οἱ χωριανοί, ὅπου ὁ  
κουμπάρος τοῦ χωριοῦ - ἐκεῖνος δηλαδή πού  
τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων τοῦ προηγουμένου  
ἔτους ἔτυχε τὸν Σταυρόν - φέρει τρεῖς πίτ-  
τες, ἐντός τῶν ὁποίων ἔθεσε τὸν Σταυρόν,  
καὶ τὰς μοιράζει. Κατὰ τὸ μῦθος τῆς πίτ-  
τας, ἐκεῖνος πού θά εὔρη τὸν Σταυρόν, θά  
εἶναι ὁ κουμπάρος ἀπὸ τὴν ἡμέραν αὐτὴν  
μέχρι τῆς Θεοφάνειας τοῦ ἐπομένου ἔτους. Ὁ  
καινούργιος κουμπάρος θεωρεῖται ὡς ὁ τυχε-  
ρός τῆς χρονιάς, οἱ δὲ συγχωριανοί του τὸν  
σηκώνουν ἐπάνω φωνάζοντας " ἄξιός " . Διὰ  
τὸ εὐχάριστον γεγονός ὁ καινούργιος κουμ-  
πάρος φέρει εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ  
διάφορα φαγώσιμα - ἰδίως τυρὶ καὶ κρασί -  
καὶ κερνίζει ὅλους τοὺς παρευρισκομένους,  
οἱ ὅποιοι τοῦ εὐχονται " Χρόνια πολλά " .-

Εἶναι ἀκριτικὸν χωρίον μέ 15  
κατοίκους, καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ παμ-  
πάλαια ἐργαστήρια τῆς Ἡπείρου  
ἐκ τῶν ὁποίων προῆλθον ἐξαίρε-  
τοι τεχνῖται ἀγιογραφίας καὶ  
ζωγραφικῆς. Εἰς τοὺς Χιονιάδες  
ἤκμασεν Ἀγιογραφικὴ Σχολὴ τῆς  
ὁποίας ἡ φήμη κατὰ τὰ χρόνια  
τῆς ἀκμῆς της εἶχεν ἀπλωθῆ εἰς  
ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

α) Χριστούγεννα : Τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, δηλαδή τὴν 24ην Δεκεμβρίου, κάμνουν τὰς λεγομένας λαγγίτας, φύλλα ἀπὸ πηλτόν χυλόν ἐξ ἀλεύρου καὶ τὰς φήνουν εἰς πλάκα εἰς τὸ ντζάκι, ἐπάνω εἰς σιγανὴν φῶτιλιν. Ὄταν φηθοῦν ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, τὰς γυρίζουν μὲ μίαν ξύστραν, ὅπως τὴν λέγουν, διὰ νὰ φηθοῦν καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος. Κατόπιν τὰ φύλλα αὐτὰ (πέτουρα) τὰ βουτοῦν ἓνα-ἓνα εἰς βρασμένον νερό, ἐντός τοῦ ὁποίου ρίχνουν στουμπισμένα καρύδια καὶ ζάχαριν, καθὼς καὶ δύο ἕως τρία δάκτυλα μέλι μέσα εἰς τὸ ταψί. Ἔτσι γίνε-ται ἓνα νόστιμον γλύκισμα, τὸ ὁποῖον τὸ τεμαχίζουν καὶ τὸ τρώγουν κατὰ τὸ δεῖπνον. Ὄταν πλέον φάγουν ὅλοι, τὰ παιδιὰ σηκώ-νουν τὸ χαμηλὸν τραπέζι (σοφρᾶς) καὶ τὸ θέτουν εἰς τὴν ἄκραν τοῦ δωματίου πρὸς τὴν πόρταν. Ἐκεῖ τὸ σηκώνουν τρεῖς φορές ἐπάνω καὶ λέγουν: "ἄξιον, ἄξιον, ἄξιον, καὶ τώρα καὶ τοῦ χρόνου". Τὸ ἀφήνουν ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ δάπεδον τοῦ δωματίου καὶ κάθονται τὰ παιδιὰ καὶ τρώγουν μόνα των ἐκ νέου δύο-τρεῖς "μπουκιές" ἀπὸ τὸ παρασκευάσμα αὐτό. Τὰ φύλλα αὐτὰ, παύ ἀνέφερα ἄνωτέρω, συμβο-λίζουν τὰ σπάργανα τοῦ Χριστοῦ, τὰ σηεπάσ-



ματα δηλαδή με τὰ ὁποῖα ἡ Παναγία ἐτύλιξε τὸ βρέφος τῆς τῆν νύχτα τῶν Χριστουγέννων διὰ νὰ μὴ κρυώσῃ. Τὸ ἔθιμον αὐτὸ σήμερα ἔχει σχεδὸν σβῆσει, διότι, ὅπως ἀνεφέρθη, τὸ χωριὸ ἐρήμωσε καὶ ἔχουν ἀπομείνει μόνον 15 κάτοικοι.

β) Πρωτοχρονιά : Τὴν 31ην Δεκεμβρίου μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, παλαιότερα, αἱ γυναῖκες ἔναμναν δύο πίττες ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία προ-ωρίζετο διὰ τὸν τσοπάνον τοῦ χωριοῦ (αὐτὸν ποῦ ἐφύλαττε τὰ πρόβατα ἢ τὰ γίδια τοῦ χωριοῦ), ἡ δὲ ἄλλη διὰ τὸν ἀγελαδάρην, διότι εἶχαν τότε πολλὰς ἀγελάδας. Ὁ τσοπάνος καὶ ὁ ἀγελαδάρης ἀπὸ τὴν πίτταν αὐτὴν ἔκοπταν ἓνα μικρὸν τεμάχιον καὶ τὸ ἔδιδαν εἰς ἑκάστην νοικοκυρὰν. Μετὰ τὴν 12ην νυκτερινὴν ὥραν, τότε δηλαδή ποῦ ἔφευγεν ὁ παλαιὸς χρόνος καὶ ἤρχετο ὁ καινούργιος, ὅλα τὰ παιδιὰ μέχρι τοῦ 16ου ἔτους τῆς ἡλικίας των ἐσηκνῶντο ἀπὸ τὸν ὕπνον καὶ ἔτρεχαν ποῖον θὰ πάη πρῶτον εἰς τὰ συγγενικὰ σπίτια διὰ νὰ ἀναγγείλῃ τὸν ἐρχομὸν τοῦ νέου ἔτους καὶ νὰ εὐχθῆ "Χρόνια Πολλά". Οἱ συγγενεῖς παρ' ὅλον ποῦ ἐκοιμῶντο, διότι ἦτο περασμένη ἡ ὥρα, ἐξυπνοῦσαν καὶ ἐδέχοντο τὰ παιδιὰ με γέλια

καί προθυμίαν, διότι " τό εἶχαν σέ καλό".  
Τό πρῶτο παιδί πού θά ἐπήγαινεν εἰς τούς  
συγγενεῖς του, θά ἔπαιρνε ἀπό αὐτοῦς  
χρήματα καί διάφορα γλυκᾶ ὡς κέρασμα.

Καί αὐτό τό ἔθιμον σήμερον ἔχει σβῆσει,  
διότι οἱ νέοι, οἱ ὁποῖοι πρωταγωνιστοῦν  
εἰς τάς ἐκδηλώσεις αὐτάς, ἔχουν φύγει εἰς  
τάς πόλεις δι' ἀναζητήσιν καλυτέρας τύχης.

Ἑσφάνσεις : Εἰς τὰ παλαιά χρόνια, τότε  
πού εἰς τό χωριό ὑπῆρχε πολὺς κόσμος, τό  
ἀπόγευμα τῶν Θεοφανείων καί τοῦ Ἀγίου  
Ἰωάννου συνεκέντρῶντο ὅλα τὰ κορίτσια  
τοῦ χωριοῦ ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὴν  
πλατεῖαν καί χορεύοντας ἐτραγουδοῦσαν με-  
ταξὺ τῶν ἄλλων τραγουδιῶν καί τό ἔξῃς :

Σήμερα εἶμαι " Ἀη Φώτας

κι' " Ἀη Φωτισμός

κι' αὔριο " Ἀη Γιάννης

κι' " Ἀη Πρόδρομος.

Σήμερα βαφτίζουν

τοῦ Θεοῦ παιδί

καί τό κρᾶζουν Χρῖστο

καί Χριστόδουλο.

6.- ΦΟΥΡΚΑ : Είναι χωριόν μέ 120 κατοίκους εύρισθόμενον εἰς ὑψόμετρον 1.350 μέτρων παρά τὸ ὄρος "Σμόλικας". Εἰς τήν Φούρκαν καί εἰς τὸ ὕψωμα "Προφήτης 'Ηλίας" τήν μεσημβρίαν τῆς 2ας Νοεμβρίου 1940 ἐτραυματίσθη βαρέως εἰς τὸ στήθος ὁ Κων/νος Δαβάκης, συνταγματάρχης Πεζικοῦ, μαχόμενος ἐναντίον τῶν 'Ιταλῶν. Τόν Δεκέμβριον τοῦ 1942 μετά τήν ἀνάφωσίν του, τόν συνέλαβον οἱ 'Ιταλοί μέ σκοπόν νά τόν μεταφέρουν εἰς τήν 'Ιταλίαν. Τό πλοῖον ὀνόμας "Σιτά ντί Τζένοβα", διά τοῦ ὁποῦ μετεφέρετο, ἐτορπιλλήθη πλησίον τῶν ἑλβανικῶν ἀκτῶν καί τοιουτοτρόπως ὁ μέγας αὐτός ἥρωας εὔρε τραγικόν διά πνιγμοῦ θάνατον, περυσυλλεγείς δέ ἐτάφη εἰς τήν Αὐλῶνα.

Χριστούγεννα : Τήν παραμονήν τῶν Χριστουγέννων παλαιότερα - ἄλλά καί σήμερα ἀκόμη- ὅλοι οἱ νέοι τοῦ χωριοῦ συνεκεντρῶνοντο, μετά τήν θείαν εὐαιτουργίαν, εἰς τήν πλατεῖαν τῆς ἐκκλησίας καί ἔφαλλαν τὰ κάλαντα. Ἐν συνεχείᾳ καθ' ὁμάδας ἐπεσημέπτοντο ὅλα τὰ σπίτια ὅπου ἐτραγουδοῦσαν :

Κάλιντα, μέλιντα  
τρεῖς χιλιάδες πρόβατα,  
πεντακόσια γίδια.

Δῶσ' μου μπάμπω κλούρα  
νά μή τσακίσω τ'θύρα  
καί τήν παραθύρα.

Καί τώρα καί τοῦ χρόνου.

Τό ἀνωτέρω "Κάλιντα, μέλιντα" λέγεται καί  
σήμερα. Ἀπό τάς ἐπισκέψεις αὐτάς οἱ νέοι  
ἐπαίρναν μίαν κουλούραν, τήν ὅποιαν ἔθε-  
ταν μέσα εἰς ἓνα μπαστούνι, ὅπως οἱ σημε-  
ρινοί κολουράδες. Αἱ κουλούραι αὐταί  
εἶχαν σχῆμα περιστερῶς.

"Ὅσοι ἀπό τοῦς παλαιούς εἶχαν πρόβατα,  
ἔρριχναν ἔξω ἀπό τήν αὐλήν κάστανά, τά  
ὅποῖα τά ἔπαιρναν τά παιδιά καί ἐφώναζαν  
"μπεμπέ".

β) Πομπή : Τήν ἡμέραν αὐτήν παλαιότερα,  
οἱ νέοι μέ φουστάνελλας καί ἄλλας ἀρχαίας  
στολάς, πού εἶχαν συγκεντρώσει μετά τά  
Χριστούγεννα, μετέβαιναν εἰς τήν ἐκκλησίαν.  
"Ὅταν ἐτελείωνεν ἡ λειτουργία, οἱ νέοι  
αὐτοί ἐπερίμεναν ἔξω ἀπό τήν ἐκκλησίαν  
τόν ἱερέα καί ἐτραγουδοῦσαν τό ἐξῆς τρα-  
γοῦδι, "τραγοῦδι τοῦ παπᾶ", ὅπως ἐλέγε-  
το :

Κάτω στό Δαφνοποταμό  
στό Δαφνοποταμάκι,  
ἐνεῖ κοιμᾶται ὁ Δέσποτας  
μέ τό Σταυρό στό χέρι.  
Γιά σήνω ἄπάνω Δέσποτα  
καί μή βαριά κοιμᾶσαι.  
Τά μοναστήρια σήμαναν  
κι'οἱ ἐκκλησιές διαβάζουν.

Ἐν συνεχείᾳ ἐπήγαιναν εἰς τόν Πρόεδρον καί  
τοῦ ἔλεξαν τό ἐξῆς τραγούδι :

Ἄφεντη μου πρωτήτερε  
πρωτήτερε στή χώρα,  
σέ καρτεροῦν οἱ χωριανοί,  
νά βγῆς ἀπό μεσοχώρι,  
σέ καρτερεῖ ὁ πλάτανος  
ν' ἐνοιξῆς τά διφτέρια  
καί τώρα καί τοῦ χρόνου  
καί γρήγορα τό χαρτζηλίκι.

Ο παπᾶς καί ὁ πρόεδρος ἔβαζαν τό χαρτζηλίκι  
ἐπάνω εἰς τό σπαθί, τό ὅποῖον ἐκρατοῦσεν ὁ  
ἀρχηγός τῆς συντροφιάς εἰς τό ὕψος τοῦ ὤμου  
του. Ἐν συνεχείᾳ τά παιδιᾶ καθ' ὀμάδας ἐπε-  
σκέπτοντο ὅλα ἅ σπίτια. Τρία ἄτομα ἀπό τήν  
συντροφιάν ἐλέγοντο "κουβαλητάδες", φιδτι  
ἐπαιρναν τό ἕνα ἀλεύρι, τό ἄλλο κρέας χοιρι-  
νόν καί λουκάνια καί τό τρίτον χοιρινόν

λίπος. Εἰς κάθε σπῖτι τό τραγούδι ἦτο ἀνά-  
λογον μέ τήν οἰκογένειαν, δηλαδή ἄλλο ἐλέ-  
γετο δι' ὄρφανά παιδιὰ καί διαφορετικόν διά  
κόρην ἀρραβωνιασμένην κλπ. Διά κόρην ἀρρα-  
βωνιασμένην ἔλεγαν τό ἐξῆς τραγούδι:

Κρατάει ὁ δένδρος τή δροσιά,  
κρατάει κι' ὁ νιός τήν κόρη.

Στά γόνατα τήν ἔπαιρνε,  
στά μάτια τήν φιλοῦσε.

Εἰς κόρην ἀνύπανδρον ἔλεγαν:

Ἐδῶ εἶν' κόρη ἀνύπαντρη,  
κόρη γιά ἀρρεβῶνα,

τῆς τάζουν γυιό τοῦ βασιλιᾶ,  
τῆς τάζουν γυιό τοῦ Ρῆγα.

Δέν θέλω γυιό τοῦ βασιλιᾶ,  
δέν θέλω γυιό τοῦ Ρῆγα,  
μον' θέλω τ' ἀρχοντόπουλο  
πού περπατάει καβάλα.

Ἄν εἰς τό σπῖτι ὑπῆρχε μικρό παιδί τοῦ  
ἔλεγαν :

Ἐνα μικρό, μικρούτσινο  
τοῦ βασιλιᾶ τ' ἄγγόνι,  
τριγύρω, γύρω ἔρχεται,  
βασιλικό μαζεύει,  
βασιλικό κι' ἀμάραντο  
τρία κλωνάκια μδσχου.

Τό ἀλεύρι καί τό λίπος τά ἔκαναν πίττες, ἐνῷ τό κρέας καί τά λουκάνικα τά ἔφηναν. Ἐν συνεχείᾳ τά παιδιὰ ἔβγαιναν εἰς τήν πλατεῖαν ὅπου ἐχόρευαβ καί γλεντοῦσαν ὅλο τό χωριό. Τά λεφτά, τά ὁποῖα συνεκεντρώνοντο, τά παρέδιδαν οἱ νέοι εἰς τήν ἐκκλησιαστικήν ἐπιτροπήν, ἣ ὁποῖα τά ἐδαπανοῦσε εἰς ἀνάγκας τῆς ἐκκλησίας, δηλαδή διὰ λάδι, κερὶ καί κτλ. Εἰς τά δῶρα αὐτά ὑπῆρχεν ἡ ἐπιγραφή " Δωρεὰ Ἀγίου Βασιλείου ".

γ) Βεσφύβια : Μέ τό ἀγίσμα, τά ὁποῖον ὅλοι ἔπαιρναν ἀπό τήν ἐκκλησίαν τήν ἡμέραν αὐτήν, ἐπιστρέφοντες εἰς τὰ οἴκια των, ἐρβάντιζαν τά δωμάτια, τά κλύβια, τά ζῶα, τά χωράφια, τά δένδρα, ἰδίως τά κλήματα κλπ. διὰ νά μή καταστρέφονται ἀπό τά σκώληκια καί διὰ νά πάη καί ἡ ἐσοδειά. Ὅταν ἐτελείωνε τό πένσιμα, συνεκεντρώνοντο πάλιν εἰς τήν πλατεῖαν τῆς ἐκκλησίας ὅλοι, ἀπ' ὅπου ἔπαιρναν ἀπό μίαν εἰκόνα καί μετέβαιναν ἔξω ἀπό τό χωριό καί ὁ καθένας ἐκεῖ ἐφώναζε " Κύριε Ἐλέησον ", δηλαδή ἐγίνετο κάτι παρόμοιον μέ λιτανεῖαν.

7.- ΔΙΣΤΡΑΤΟΝ : (Παλαιόν ὄνομα Βρυάζι) Εἶναι ἓνα ἀπό τά μεγαλύτερα χωριά τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης μέ 600

καί πλέον κατοίκους, τό ὁποῖον ἐπιχοινωνεῖ μέ τήν Μακεδονίαν δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ.

α) Χριστούγεννα : Τήν παραμονήν τῆς 22ας Δεκεμβρίου ἕνα άτομον ἐξ ἑκάστης οἰκογενείας πηγαίνει καί κοιμᾶται εἰς συγγενικήν ἢ φιλικήν οἰκίαν. Τό πρωί τῆς 22ας ἐπιστρέφει εἰς τήν οἰκίαν του φέροντας μιάζι του ἀπό τό συγγενικόν ἢ φιλικόν σπίτι μίαν κανάταν γεμάτην νερό καθώς καί μερικούς κλώνους κρανιάς, μέ τοὺς ὁποίους κτυπᾷ ἑλαφρῶς τοὺς γονεῖς καί τὰ ἀδέλφια του διά νά ἔχουν ὑγείαν καί ἀντοχήν, ὅπως τό ξύλον τῆς κρανιάς. Με τό νερό αὐτό, αἱ γυναῖκες εἰς τό σπίτι ζυμώνουν τὰ κουλούρια, τὰ ὁποῖα μοιράζουν εἰς τὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ, ὅταν περνοῦν καί τραγοῦδοῦν τὰ κάλαντα. Τό ἔθιμον αὐτό συνηθίζεται καί τήν Πρωτοχρονιάν.

β) Πρωτοχρονιά : Τήν παραμονήν τῆς Πρωτοχρονιάς, τὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ περιφέρονται, εἰς τοὺς δρόμους καί κτυποῦν κουδούνια, διά νά δθώξουν τοὺς καλικαντζάρους, οἱ ὁποῖοι ἐμφανίζονται κατὰ τό Δωδεκαήμερον (25 Δεκεμβρίου - 6 Ἰανουαρίου). "Ὅπως



ἀναφέρει ὁ Κ. Ρωμαῖος εἰς τὴν Παγκόσμιον  
Λαογραφικὴν καὶ Γεωγραφικὴν Ἐγκυκλοπαιδείαν  
του, σελίδα 227, "Οἱ καλικάντζαροι εἶναι εἰ-  
δικὰ δαιμόνια, ποῦ ἐμφανίζονται μόνον κατὰ  
τὸ Δωδεκαήμερον (25 Δεκεμβρίου - 6 Ἰανου-  
αρίου). Σύμφωνα μέ τὴν λαϊκὴ πίστη, τῆς  
ἡμέρας αὐτῆς τὰ "νερά εἶναι ἀβάφτιστα" καὶ  
ἔρχονται οἱ καλικάντζαροι, γιὰ νὰ πειράξουν  
τοὺς ἀνθρώπους, ἐπειδὴ ὁ Χριστός εἶναι ἀνό-  
μη ἀβάφτιστος". Κατὰ τὰς λαϊκὰς δοξασίας,  
τὰς ὁποίας συνεκέντρωσεν ὁ πατήρ τῆς Ἑλλη-  
νικῆς Λαογραφίας Νικόλαος Πολίτης, καθὼς  
μνημονεύει ὁ Κ. Ρωμαῖος εἰς τὸ μνημονευθέν  
ἄνωτέρω βιβλίον καὶ εἰς τὴν σελίδα 228,  
"ἔρχονται ἀπὸ τῆς γῆς ἀποκάτω. "Ὅλο τὸ χρό-  
νο πολεμοῦν μέ τὰ τσεκούρια τους νὰ κόψουν  
τὸ δένδρο ποῦ βαστάει τὴ γῆς. "Ἄλλ' ὅταν  
κατεῦθουν νὰ τὸ κόψουν, ἔρχεται ὁ Χριστός,  
τότε τὰ δαιμόνια χυμοῦν στὴ γῆ ἐπάνω καὶ  
πειράζουν τοὺς ἀνθρώπους. Μπαίνουν στὰ σπί-  
τια ἀπὸ τὴν καπνοδόχο καὶ θέλουν νὰ σβήσουν  
τὴ φωτιά, ἄλλοτε καβαλλιεύουν στοὺς ὤμους  
τοὺς διαβάτες ἢ τοὺς πιάνουν μέ τὸ ζόρι  
στό χορδόν. "Ὅταν τὴν παραμονὴ τῶν Φώτων κατε-  
βοῦν πάλι κάτω στὴ γῆ, βρίσκουν τὸ δένδρο  
ἐκεῖνο νὲ ἔχη θρέψει καὶ νὰ εἶναι γερό, ὅπως

καί πρῶτα".

Τό πρῶτὸ τῆς Πρωτοχρονιάς τὰ κορίτσια τοῦ χωριοῦ πηγαίνουν εἰς τὰς πηγὰς (βρύσες) καί τὰς ἀλείφουν μέ βούτυρον, διὰ νὰ φέρουν τὰ ζῶα των ἄφθονον γάλα, ὅπως ἄφθονον εἶναι καί τὸ νερό τῶν πηγῶν. Παλαιότερὰ τὰ κορίτσια μετέβαιναν εἰς μίαν ἀπομακρυσμένην πηγήν καί ἔπαιρναν τὸ ἀμιλλητὸ νερό", ὅπως τὸ ἔλεγαν.

γ) Θεοφανεία : Τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων, ὁ ἱερεὺς τοῦ χωριοῦ κρατῶντας τὰς εἰκόνας τῶν Ἁγίων τῆς ἐκκλησίας ἐξέρχεται εἰς τὴν Ὠραϊαν Πύλην, οἱ δὲ χωριανοὶ συναγωνίζονται ποῖος θὰ βάλῃ τὰ περισσότερα χρήματα διὰ νὰ τὰς πάρῃ ὡς προστάτην του. Γίνεται δηλαδή κάτι παρόμοιον μέ τὴν δημοπρασίαν.

δ) Πύργος : (Παλαιὸν ὄνομα Στράτσιανη) εἶναι χωριὸ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σαρανταπόρου, πλησίον τῶν ἀλβανικῶν συνόρων. Ὁ Πύργος τὸ 1949 ἐγνώρισε σκληρὰς μάχας, ὅπως καί ὀλοκλήρος ἡ Ἐπαρχία Κονίτσης. Πλησίον τοῦ Πύργου ἔχουν εὐρεθῆ κοιτάσματα ἀμιάντου.

α) Χριστούγεννα : "Ολοι αὐτοὶ οἰκοκυραὶ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων ἠάμνουν ἓνα ἰδιαίτερον γλύκισμα, "τὰ σπάργανα τοῦ Χριστοῦ". Τὸ ἴδιον γλύκισμα ἠάμνουν καὶ τὴν παραμονὴν τῶν Θεοφανείων. Παλαιότερα, τὴν 24ην Δεκεμβρίου τὴν νύχτα πρὸς τὴν 25ην Δεκεμβρίου ἔρριχναν εἰς τὴν φωτιὰν ἓνα μεγάλο ξύλον (κούτσουρο), τὸ ὁποῖον ἔκαλε καθ' ὅλον τὸ δωδεκάημερον μέχρι τῶν Θεοφανείων. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐχόρευαν διὰ τὴν μνήσιν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔσφαζαν κατσίνια, αἱ δὲ γυναῖκες ἐζύμωναν μικρὰς κουλούρας, αἱ ὁποῖαι ἐλέγοντο "κουλιντρίτσες". Ἀπὸ αὐτὰς μίαν τὴν ἔδιδαν εἰς τὸν τσοπάνον τοῦ χωριοῦ, μίαν εἰς τὸν ἀγελαδάρην καὶ μίαν τὴν ἐκρατοῦσαν μέχρι τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων, τὴν ὀποῖαν, μετὰ τὴν λειτουργίαν, ἐπετοῦσαν εἰς τὰ ἀμπέλια. Σήμερον τὸ ἔθιμον αὐτὸ ἐχει σβῆσει. Τὰ κάλαντα τότε ἐφάλλοντο ὡς ἑξῆς :

Κόλιντρα, μέλιντρα

τρεῖς χιλιάδες πρόβατα.

Κάτω στὰ λακκώματα

τρῶν οἱ λύκοι πρόβατα

καὶ τὰ σκυλιὰ γουρλιοῦνται.

Μπάμπο, δῶσ' μου κλούρα  
καί μένα κολιντρίτσα

(μικρή κουλούρα)

νάσῶ βῶσῶ, τὰ κατσίκια.  
Εύδι στό λαΐνι (δοχεῖον)  
πορδή στό κολουῦθι.

β) Πρωτοχρονιά : Παλαιότερα, δέθ ἔβγαιναν οἱ  
χωριανοί τό βράδυ ἔξω, διότι ἐπίστευαν,  
ὅτι κατὰ τό Σαρανταήμερον καί ἰδίως τήν  
παραμονήν τοῦ Ἀγίου Βασιλείου, ἐγύριζαν  
τήν νύκτα ἔξω κατὰ δαιμόνια, οἱ καλικάν-  
τζαροι. "Όταν ἤκουον μέσα ἀπό τό σπίτι  
των θορύβους ἔξω κ' κρότους, ἔρριχναν εἰς  
τό κζάκι θυμίαμα ἢ παλαιά τσαρούχια, τὰ  
ὁποῖα καί ὄχι ἀπεμάκρυναν διὰ τῆς μυρω-  
διάς των τοὺς καλικαντζάρους. Τήν παρα-  
μονήν τῆς Πρωτοχρονιάς εἰς τὰ καφενεῖα  
ἐπαίζετο ἕνα χάρτοπαίγνιον, λεγόμενον  
" μακαράς", τό ὁποῖον εἶναι Ἀφρικανικῆς  
προελεύσεως καί συγκεκριμένως ἀπό τό  
Χ α ρ τ ο Ὑ μ, διότι ἐκεῖ εἶναι πολλοί  
ξενητεμένοι ἀπό τόν Πύργον.

Πολλοί οἰκογένεαι προσκαλοῦν μικρά  
ἄρσενικά παιδιά νά ἔλθουν πρῶτ - πρῶτ  
τήν Πρωτοχρονιάν εἰς τό σπίτι των διὰ  
νά κάνουν " ποδαριό " καί νά πᾶν καλὰ

ἡ χρονία δι' ὅλην τὴν οἰκογένειαν.

Τὴν ἡμέραν αὐτὴν παλαιότερα εἰς τὰ σπίτια ἐγίνοντο μεγάλα γλέντια με μεζέδες, κρασί καὶ ρακὴ (ποτόν τοῦ τόπου), μέχρι τοῦ βράδου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου. Αἱ γυναῖκες τοῦ χωροῦ ἐτραγουδοῦσαν ἓνα ἰδιόρρυθμον τραγούδι ὡς ἐξῆς :

Σήμερα εἶν' Ἄη Φώτας

καὶ Ἄη Φωτισμός

κι' αὐριον εἶν' αὐτός

καὶ πάλι αὐτός.

Κι' αὐριο εἶν' Ἄη Γιάννης

ὁ Πρόδρομος . . . . .

Εἰς τὸ " αὐτός καὶ πάλι αὐτός " ἐννοοῦσαν τοὺς ἄνδρας τῶν, τοὺς ὁποίους ἀπὸ ἐντροπὴν καὶ σεβασμὸν δέν ἀπειθῶν με τὸ ὄνομάτων.

9. - (Παλαιὸν ὄνομα "Ισβορος). Εἶναι χωρίον ἐπὶ τῶν Ἀλβανικῶν συνόρων με 120 περίπου κατοίκους, ἐνῶ παλαιότερα ἔφθανε τοὺς 400. Παρουσιάζει μεγάλην κίνησιν κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον, διότι ἔρχονται πολλοὶ ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ θεραπευθοῦν εἰς τὰ γνωστὰ διὰ τὰς θεραπευτικὰς τῶν ἰδιοτήτας

ΐαματικὰ λουτρά (ἀτμόλουτρα),  
τά εὐρισκόμενα ἐπάνω εἰς ἓνα  
ἄγριον καί ἐπιβλητικόν τοπίον  
ἐπί τοῦ ἱστορικοῦ ὄρους

Κάμινι κ. Ἐπικουνωνεῖ  
μέ Κόνιτσαν δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ.

α) Χριστουγέννα: Παλαιότερα ὅλα τὰ ἀνύπανδρα  
κορίτσια τοῦ χωριοῦ ἐπήγαῖναν τήν παραμονήν  
τῶν Χριστουγέννων εἰς τήν ἐκκλησίαν διὰ  
νά κοινονησοῦν.

Μετά τήν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας τὰ παι-  
διὰ ἐγύριζαν εἰς ὅλα τὰ σπίτια καί ἐτρα-  
γουδοῦσαν τὰ κἀλαντα. Εἰς τὰ χέρια των  
ἐκρατοῦσαν ἓνα ραβδί, τό ὁποῖον εἰς τό  
κάτω μέρος τό στηριζόμενον ἐπί τοῦ ἐδά-  
φους εἶχεν ἓνα ξύλινον ἠόμπον πού ὀνο-  
μάζεται "τσιουμάκα". Τά μεγαλύτερα παι-  
διὰ ἐξέλεγον τρεῖς διανομεῖς "μοιραστάδες"  
ἐκ τῆς Πέμπτης τάξεως τοῦ Σχολείου. Τά  
παιδιὰ δέν ἐπετρέπετο νά ἀνοίξουν τήν πόρ-  
ταν μιᾶς οἰκίας καί νά εἰσέλθουν ἄνευ  
τῆς ἐγκρίσεως τῶν "μοιραστάδων" καί  
"φυλαχτάδων". Εἰσερχόμενα δέ κατόπιν  
ἐγκρίσεως ἐτραγουδοῦσαν ὅλα μαζί τό ἐξῆς  
τραγούδι /

Κόλιντα, μέλιντα

Ἰησοῦς Χριστός γεννιέται.

Γεννιέται καὶ βαπτίζεται

στούς οὐρανοῦς ἄπάνω.

Οἱ ἄγγέλοι χαίρονται

καὶ τὰ δαιμόνια σκάζουν,

σκάζουν καὶ πλαντάζουν,

τὰ σίδερα δαγνώνουν.

Εἰς τοὺς "φυλαχτάδες" ἔδιδαν ἀπὸ τρεῖς κου-  
λοῦρες, ἐνῷ εἰς τὰ ἄλλα ἀπὸ μίαν, οἱ δέ -  
μεγαλύτεροι μαθηταὶ ἔπαιρναν ἀπὸ πέντε ὁ  
καθένας.

Τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων μετὰ τὸ  
μεσημβρινόν φαγητόν ὅλοι οἱ χωριανοὶ ἐπή-  
γαιναν παλαιότερα ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ εἰς τὰ  
ἀλώνια, ὅπου ἐγλεντοῦσαν ἐπὶ τρεῖς ὅλο -  
κλήρους ἡμέρας.

Ἡμερολόγιον : Τὴν 31ην Δεκεμβρίου παλαιό-  
τερα διενυκτέρευαν εἰς τὰ σπίτια καὶ ἐφρόν-  
τιζαν νὰ μὴ σβήσῃ ἡ φωτιὰ εἰς τὸ ντζάνι  
μέχρι τῆς πρωίας τοῦ νέου ἔτους. Καὶ σή-  
μερα τὴν νύχτα αὐτὴν ρίχνουν εἰς τὴν φω-  
τιάν τόσους σπόρους σίτου ὅσα εἶναι τὰ  
ἄτομα τῆς οἰκογενείας. Τὸ σθάρι, ὅταν  
ζεσταίνεται, τινάσσεται. Καὶ ἐάν μὲν τιναχθῇ  
ἐπάνω, αὐτὸ εἶναι καλὸς οἶωνός καὶ θὰ πάη

καλά ἢ χρονιά διὰ τὴν οἰκογένειαν. Ἐάν ὅμως ἕνας σπόρος δέν τιναχθῆ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν φωτιάν, πιστεύουν, ὅτι τὸ ἄτομον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει (κάθε σπόρος ἀνήκει εἰς ἕνα ἄτομον), θά δοκιμάσῃ μεγάλην στενοχώριαν, διότι κάτι πολύ δυσάρεστον θά τοῦ συμβῆ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους.

Παλαιότερα μετὰ τὴν ἐκκλησίαν ἐθαμναν κουλοῦρες εἰς τὸ ντζάνι καὶ μετὰ αὐτάς ἐσταύρωναν τρεῖς φορές τὴν βρύσην, εἰς τὴν ὁποίαν ἔτρεχε νερό. Ἐν συνεχείᾳ μίαν κουλούραν τὴν ἐπερνοῦσαν εἰς τὰ κέρατα τοῦ βοδίου. Ἐάν τὸ βόδι τὴν ἐτίνασσε καὶ τὴν ἔρριχνε πρὸς ἀνατολάς, τὰ κτήματα θά εἶχαν καλὴν ἐσοδείαν. Αὐτὴν τὴν κουλούραν τὴν ἐθαμναν κατόπιν μερίδια καὶ τὰ ἔδιδαν εἰς ὅποιον συναντοῦσαν. Κατὰ τὴν κοπὴν τῆς βασιλόπιττας ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας τὴν ἔφερε τρεῖς φορές γύρω μαζὶ μετὰ τὸ ταφί καὶ ὅταν ἐσταματοῦσε τὸ ταφί, κάθε ἄτομον ἔπαιρνε ἕνα τεμάχιον.

γ) Θεοφάνεια : Τὴν ἡμέραν τῶν θεοφανείων κάθε οἰκογένεια πλύνει μετὰ κρασί τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου πού ἔχει εἰς τὸ σπίτι καὶ



τὴν πηγαίνει εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ νὰ  
ἀγιασθῆ. Κατὰ τὸν ἀγιασμόν " κτυποῦν "  
τάς εἰκόνας τῆς ἐκκλησίας καὶ τὸν Σταυρόν  
προσφέροντες ἀναλόγως 50, 100, 150 κλπ.  
δραχμᾶς ἑκαστος. Ἐν συνεχείᾳ μεταβαίνουν  
εἰς τὴν βρύσην ὅπου γίνεται ἀγιασμός. Τὸ  
ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας τὰ κορίτσια τοῦ  
χωριοῦ μέ τὸ ἀγίασμα (ἀγιασμένον μερὸς)  
πηγαίνουν εἰς τὰ κτήματα καὶ τὰ βρέχουν,  
εἰς δὲ τὰ κλήματα δένουν βουζάχυρον, ἐνῶ  
συγχρόνως τραγουδοῦν τὸ ἑξῆς τραγούδι :

Σήμερα εἶναι Ἡμερὰ Φώτας  
καὶ Ἡμερὰ Φωτισμός  
καὶ αὐτοῦ εἶναι Ἡμερὰ Γιάννης  
Γιάννης ὁ Ἡρόδρομος.  
Βαπτίζεται τοῦ Θεοῦ παιδί  
καὶ τὸ βγάζουν Χρῖστο  
Χριστόδουλο.

ΤΟ. - ΑΡΜΑΤΑ . (Παλαιὸν ὄνομα Ἀρμάτοβον). Κατὰ  
τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1972 εἶχε 138  
κατοίκους. Τὰ Ἀρματα εἶναι ἕνα  
ἀπὸ τὰ πέντε βλαχοχώρια (Ἐλεύ-  
θερον = Παλαιοσέλι - Πάδες -  
Ἀρματα - Δίστρατον). Εἰς ἐξοχι-  
κὴν τοποθεσίαν ὑπῆρχεν ἱερός



Τὸ ἔθιμον αὐτὸ διατηρεῖται καὶ σήμερα μέ-  
τὴν δοσφορὰν, ὅτι ἀντὶ ξύλου ἔχουν σχοινὶ  
διὰ νὰ περνοῦν τὰ κουλούρια. Τὸ ἔθιμον  
αὐτὸ τείνει νὰ ἐκλείψῃ.

Τὴν 24ην Δεκεμβρίου εἰς τὰ παλαιὰ χρόνια  
ὄλοι οἱ νέοι μεταβαίνοντες εἰς μίαν ἀπο-  
μεμακρυσμένην τοποθεσίαν, τοιαύτην, ὥστε  
νὰ μὴ ἀκούεται λάλημα πετεινοῦ, ἐκίοντον  
ἕνα κλάδον ἀγριοκερασιᾶς, τὸν ὁποῖον  
ἔφηναν εἰς τὸ ντζακὶ ὅλου τοῦ Δωδεκαήμερον  
(25 Δεκεμβρίου - 6 Ἰανουαρίου), διὰ νὰ  
φοβοῦνται οἱ καλικάντζαροι καὶ νὰ μὴ πλη-  
σιάζουν εἰς τὰς οἰκίας τῶν κατοίκων.  
Μετά τὰ θεοφάνεια ἔκαιον τὸν κλάδον αὐτὸν  
τῆς ἀγριοκερασιᾶς εἰς τὴν φωτιάν.

Ἐπιερώνοντας Χριστούγεννα ἔκαναν αἱ γυ-  
ναῖκες τηγανίτες ἐπάνω εἰς μίαν καμένην  
πλάκην. Τὸ ἔθιμον αὐτὸ σήμερα ἔχει σβῆσει.

Πρωτοχρονιά : Τὴν παραμονὴν τῆς Πρωτοχρονιάς  
(31 Δεκεμβρίου) οἱ νέοι τοῦ χωριοῦ κόπτουν  
κλάδους κраниᾶς, τοὺς ὁποίους τοποθετοῦν  
εἰς τὴν εἴσοδον τῆς αὐλῆς τοῦ σπιτιοῦ των.  
Τὴν νύκτα τῆς 31ης Δεκεμβρίου μετὰ τὴν 12ην  
ῥαν, παλαιότερα αἱ οἰκοκυραὶ ἐπήγαιναν  
εἰς τὴν κεντρικὴν βρύσῃν τοῦ χωριοῦ καὶ  
ἐπαιρναν νερὸ, ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξύ ἄλειψαν

τὴν βρῦσιν μέ βούτηρον (ἐκλείπτον τὸ νερό)

Καί σήμερον ἀκόμη αἱ οἰκοκυραὶ τὴν ἡμέραν τῆς Πρωτοχρονιάς θέτουν μέσα εἰς τὴν βασιλόπιτταν ἓνα νόμισμα καὶ σχεδιάζουν μέ ενα κλάδον κρανιάς, τὰ ἄμπέλια, τὰ ζῶα (ἀγελάδες, πρόβατα) κλπ. Ὅλα αὐτὰ τὰ σκεπάζουν διὰ νὰ μὴ φαίνωνται καὶ τὸ μεσημέρι τὴν ὥραν τοῦ φαγητοῦ ὅλοι λαμβάνουν θέσιν γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι, ὁ δὲ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας κόβει τὴν βασιλόπιτταν εἰς μερίδας καὶ ἐν συνεχείᾳ θέτει εἰς κίνησιν τὸ ταψί. Ὅταν σταματήσῃ τὸ ταψί, παίρνει ὁ καθένας τὸ μερίδιόν του καὶ ὅ,τι θὰ τύχῃ (πρόβατον, ἀγελάδα, γίδα, κλπ.) θὰ τὸ ἔχη ὑπὸ τὴν προστασίαν του. Τὸ βράδυ τῆς πρωτοχρονιάς, παλαιότερα, ὅλοι ἐπήγαιναν μέ πίττες καὶ ἄλλα φαγώσιμα εἰς τὸν κοινοτικὸν τσοπάννον καὶ ἐγλεντοῦσαν μέχρι πρωΐας.

Ἐσφόνεια : Τὴν ἡμέραν αὐτὴν μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, ὅλοι οἱ χωριανὸί παίρνουν μαζί των μίαν μικρὰν κολυμβήθραν γεμάτην νερό τῆς βρῦσης καὶ πηγαινούν εἰς τὸν χεῖμαρρον, ὁ ὁποῖος διασχίζει τὸ χωριό.

Ἀφήνουν τὴν κολυμβήθραν εἰς τὸν δρόμον

καί ἐν συνεχείᾳ ἀκολουθεῖ ἁγιασμός ἀπό  
τόν ἱερέα τοῦ χωριοῦ. Ὄταν τελειώσῃ ὁ  
ἁγιασμός ὅλοι οἱ χωριανοί πίνουν ἀπό τό  
ἁγιασμένον αὐτό νερό τῆς κολουμβήθρας. Τό  
ἔθιμον αὐτό διατηρεῖται σήμερα, ὅπως ἀκρι-  
βῶς περιγράφεται. -

11.- ΣΠΗΛΙΟΧΩΡΙ : (Παλαιόν ὄνομα Λεσιότοι).  
Εἶναι χωρίον μέ 100 κατοίκους  
περίπου.

κ) Χριστούγεννα : Τήν παραμονήν τῶν Χριστου-  
γέννων παλαιότερα ἔκαιεναν τηγανίτες, εἰς  
δέ τό ντζάκι ἔβαζαν πολλά ξύλα καί ἔκαιεν  
ὅλην τήν νύκτα φωτιά διά νά ζεσταθῇ ὁ νεο-  
γέννητος Χριστός.

Τό βράδυ τῆς ἰδίᾳς ἡμέρας τά παιδιά τοῦ  
χωριοῦ ἐτραγουδοῦσαν εἰς ὅλα τά σπίτια ὡς  
εξῆς :

Κόλιαντρα, μέλιαντρα,  
τρεῖς χιλιάδες πρόβατα,  
δύο χιλιάδες γίδια,  
στόν πιστικό κολουρά.  
Δῶσ' μου μπάμπο κολουρά,  
νά σοῦ βῶσκω τά κατσίκια,  
Μένα κολιαντρίτσα (μικρή κολουρά)  
τοῦ πιστικοῦ κολουρά.

Χριστούγεννα, πρωτόγεννα,  
πρώτη γιορτή του Χρόνου.

Ἐβγάτε, ἰδῆτε, μάθετε,  
πῶς ὁ Χριστός γεννιέται,  
γεννιέται καὶ ἀνατρέφεται  
μέ μέλι καὶ μέ γάλα.

Τὸ μέλι τὸ τρῶν οἱ ἄρχοντες,  
τὸ γάλα οἱ ἀφεντάδες,  
μέ τὸ μελισσοβότανο  
λούζονται οἱ κυράδες.

Πρωτοχρονιά : Παλαιότερα εἴην παραμονήν  
τοῦ Ἁγίου Βασιλείου ἐξύμωσαν τρεῖς πίτ-  
τες (μπουρέκια). Ἡ μία προωρίζετο διὰ  
τὸ σπίτι, ἡ ἄλλη διὰ τὸν τσοπάνον καὶ  
ἡ τρίτη διὰ τὸν ἀγελαδάρην. Μαζὶ μέ τήν  
πίτταν ἔφεραν εἰς τὸν τσοπάνον καὶ τὸν  
ἀγελαδάρην μίαν κουλούραν καὶ ἓνα δο-  
χείον μέ κρασί.

Τὸ μεσημέρι τῆς πρωτοχρονιάς ἐκάθην-  
το ὅλοι εἰς τὸ τραπέζι διὰ τήν κοπήν τῆς  
βασιλόπιττας εἰς μερίδια τόσα ὅσα εἶναι  
καὶ τὰ ἄτομα τῆς οἰκογενείας. Ἐκεῖνος  
ποῦ θὰ εὔρισκε, κατὰ τὸ μοίρασμα τῆς βασι-  
λόπιττας, τὸ νόμισμα εἰς τὸ μερίδιόν του,  
ἐσηκώνετο ὄρθιος καὶ ἐχόρευεν ἀπὸ χαρᾶν,  
ἐνῶ οὗτοι γονεῖς καὶ τὰ ἀδέλφια του τοῦ ἠύχον-

το "Χρόνια πολλά καὶ πάντα τυχερός".

Θεοφάνεια : Τὸ πρῶτὴ τῆς παραμονῆς τῶν Θεοφανείων ἢ πρώτη φροντίδα τῶν γυναικῶν εἶναι νὰ κάνουν τηγανίτες. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν, παλαιότερα, τὰ κορίτσια τοῦ χωριοῦ ἔπαιρναν τρεῖς μὲ τέσσαρας εἰκόνας καὶ ἐπιγαίναν νὰ τὰς πλύνουν εἰς τὸ ποτάμι, τὸ ὁποῖον ποτάμι συμβολίζει τὸν Ἰορδάνην ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἔβαπτίσθη ὁ Ἰησοῦς.

Τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων μετὰ τὴν λειτουργίαν γίνεται ἕρανος διὰ τὰς εἰκόνας τῶν ἁγίων τῆς ἐκκλησίας. Κατ' αὐτόν ὁ ἱερεὺς ἐξερχόμενος εἰς τὴν Ὠραίαν Πύλην λέγει : Ἄγιος εἶναι ὁ Ἅγιος Γεώργιος προστατῆς... κλπ. καὶ κάθε χριστιανός ἀπὸ τοὺς παρευρισκομένους ἀπαντᾷ : Ἐγὼ δίνω 50 δραχμὰς, 100, 150, 200 ἀναλόγως. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν δημοπρατοῦνται ὅλαι αἱ εἰκόνες. Μετὰ τὸν ἕρανον αὐτόν ὅλοι οἱ εὐρισκόμενοι ἐντὸς τοῦ ναοῦ πίνουν ἕνας - ἕνας τὸ Μεγάγιασμα ( Μέγα ἁγίασμα ) καὶ ἐξέρχονται μεταβαίνοντες εἰς τὸ σπῆτι των.

12. - ΛΥΤΟΡΡΑΧΗ : (Παλαιὸν ὄνομα Λούπτσιον, ἐκ τῆς λατινικῆς λέξεως LUPUS - I = λύκος ).

α) Χριστούγεννα : Παλαιότερα τὸ βράδυ τῆς 24ης Δεκεμβρίου κάθε οἰκοκυρά ἔκαστε τηγανίτες. Εἶναι αἱ λεγόμεναι "λαγγίτες", αἱ ὁποῖαι συμβολίζουν τὰ σπάργανα τοῦ Χριστοῦ. Τὸ βράδυ αὐτὸ ἔτρωγαν μόνον λαγγίτες καὶ τίποτε ἄλλο.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν, μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ὅλοι οἱ νέοι τοῦ χωριοῦ ἔπερνούσαν ἀπὸ ὅλα τὰ σπίτια καὶ ἔτραγουδοῦσαν τὰ κάλαντα. Τὰ κάλαντα τὰ ἔτραγουδοῦσαν κρατῶντας εἰς τὰ χέρια τῶν ἑνῶ ξύλον τὸ ὁποῖον ὠμοίαζε μὲ μπαστουνί.

β) Πρωτοχρονιά : Τὴν 1ην Δεκεμβρίου ὅλοι κάμνουν τὴν βασιλόπιτταν ἐντὸς τῆς ὁποίας ἢ κάθε οἰκοκυρά βάζει ἓνα νόμισμα καὶ ἓνα κεντηρὸν κλωνιον ἀπὸ κλημα, ἔάν ἔχη πρόβατα. Ἐάν ὅμως ἔχη καὶ βόδια, βάζει καὶ ἓνα κλωνιον κρανιάς σχήματος ζυγοῦ. Ἐκεῖνος ποῦ κατὰ τὴν διανομὴν τῆς πίττας θά τὰ τύχη, θά εἶναι τυχερός εἰς τὰ κοπάδια.

Μαζὶ μὲ τὴν βασιλόπιτταν κάμνουν καὶ μίαν κουλούραν κεντητὴν ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, τὴν ὁποίαν πλύνουν τρεῖς φορές εἰς τὴν καλύβαν τῶν γιδοπροβάτων, διότι πιστεύουν, ὅτι ἔτσι θά γεννηθοῦν θηλυκὰ ἀρνιά καὶ



νατσίκια. Τήν 31ην Δεκεμβρίου τήν 12ην  
ἀκριβῶς νυκτερινήν ὥραν, ὅσοι χαρτο -  
παίζουν εἰς τὰ καφενεῖα, σταματοῦν τό  
παιγνίδι, σβήνουν τό φῶς καί βγαίνουν  
ἔξω ὅπου τραγουδοῦν ὅλοι μαζί τὰ κάλαντα  
εὐχόμενοι ὁ ἕνας εἰς τόν ἄλλον " Καλή  
Χρονιά " :

Τήν πρωτοχρονιάν μέ τὰ χαράματα οἱ  
κυνηγοί πηγαίνουν διά κυνήγι, διότι πιστεύουν  
ὅτι, ἐάν σκοτώσουν κανένα θήραμα τήν  
ἡμέραν αὐτήν, θά σκοτώσουν ὁλόκληρον τόν  
χρόνον. Τό ἔθιμον αὐτό ἔχει σβῆσει σχεδόν.

Τήν παραμονήν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου τὰ  
παιδιά τοῦ χωριοῦ γυρίζουν εἰς τὰ σπίτια  
καί τραγουδοῦν τόν " Ἁη Βασίλη " ὡς ἑξῆς:

- Ἅγιος Βασίλης ἔρχεται,  
ἀπό τήν Καισαρεία,  
βαστάει πέννα καί χαρτί,  
χαρτί καί καλαμάρι.  
Τό καλαμάρι ἔγραφε  
καί τό χαρτί μιλοῦσε.
- Βασίλη μ' ποῦθεν ἔρχεσαι  
καί ποῦθε κατεβαίνεις ;
  - Ἄπό τή μάνα μ' ἔρχομαι  
καί στό σχολεῖό πηγαίνω  
κι' ὁ δάσκαλος μέ καρτερεῖ.

μέ μιά χρυσή βεργούλα.

→ Βασίλη μ' ξέρεις γράμματα,  
πές μας τήν άλφα - βήτα.

- Καί στό ραβδί ἀκούμπησε  
καί εἶπε τήν άλφα - βήτα.

Κι' ἡ βεργολίτσα ἦταν χλωρή  
καί ἔβγαλε βλαστάρια

καί στήν κορφή τοῦ βλασταριοῦ  
περδίλια ἔχει φωλιάσει.

Φέρνει νερό στά νύχια της,  
σαποῦνι στά φτερά της,

νά πλύνη τόν ἀφέντη της,

νά πλύνη τήν κυρά της

καί μέ τά παλιολοῦσματα

νά λούση τά παιδιά της.

ΘΕΘ : Μέ τό ἀγιασμένον νερό ποῦ  
παίρνουν ἀπό τήν ἐκκλησίαν τήν ἡμέραν  
τῶν Φώτων, πηγαίνουν καί ραντίζουν ὅλα  
τά κτήματα, τά ζῶα καί τά δένδρα, ἰδίως  
τά ἀμπέλια. Εἰς τά κοπάδια τό ἀγιασμένον  
νερό τό ρίχνουν μέ μίαν κουλούραν σχήμα-  
τος 8, μέ τόν "ζυγόν" ὅπως λέγεται. "Ὅλα

αὐτά τά ἔθιμα, δυστυχῶς, μέ τήν πάροδον  
τοῦ χρόνου σβήνουν, διότι ἡ μεγάλη διαρροή  
τῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας πρὸς τὰς μεγαλο-  
πόλεις, συνετέλεσεν εἰς τήν ἐρήμωσιν τῶν

χωριῶν.-

Πρωτόγεννα : Εἰς τὰ παλαιότερα χρόνια  
τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων ὅλοι οὗ  
νέσι τοῦ χωριοῦ ἐγύριζαν εἰς τὰ σπίτια  
καὶ ἐτραγουδοῦσαν τὰ κάλαντα ὡς ἐξῆς :

Κόλιντα, μέλιντα,  
Χριστός γεννᾶται σήμερα,  
γεννᾶται καὶ βαπτίζεται  
στούς οὐρανοῦς ἀπάνω.  
Οἱ ἀγγέλοι χαίρονται  
καὶ τὰ δαιμόνια σκάζουν,  
σκάζουν καὶ πλαντάζουν  
τὰ σέβρα δαγκώνουν.

Δασμου μπάμπο τὴν κουλούρα  
νά μή τσακίσω θύρα  
καὶ τὴν παραθύρα,  
καὶ τώρα καὶ τοῦ Χρόνου.

Πρωτόγεννα : Τὴν ἡμέραν αὐτὴν εἰς τὰ  
μαβάσιλλα, ἂν ὑπάρχη νεοπαντρεμένη κόρη  
(νιδνυμφη), πρῶι - πρῶι πηγαίνει εἰς τὴν  
βρύσην ἢ τὸ πηγᾶδι διὰ νὰ πάρη νερό.  
Εἰς τὴν βρύσην ἀφήνει βούτυρον, μέλι καὶ  
χρήματα διὰ νὰ τὰ εὔρη ἐκεῖνος πού θὰ  
πάη εἰς τὴν βρύσην διὰ νερό ὕστερα ἀπό

αὐτήν.

Τὸ ἔθιμον αὐτὸ διατηρεῖται καί σήμερα, διὰ τὴν τρέχην ἢ τύχην, δηλαδή, ὅπως τρέχει τὸ νερὸ τῆς βρύσης, ἔτσι τὰ προκόφουν οἱ νεδνυμοὶ καὶ ἡ ζωὴ των τὰ εἶναι εὐχάριστος, ὅπως τὸ μέλι καὶ τὸ γάλα, χωρὶς ἀτυχίας καὶ ἐμπόδια.

Τὸ ἀπόγευμα τῶν θεοφανείων ὅλοι οἱ χωριανοὶ συγκεντρώνονται εἰς τὸ προαύλιον τῆς ἐκκλησίας. Ἐκεῖ ὁ κουμπάρος τοῦ χωριοῦ (αὐτὸς ποῦ τὸ προηγούμενον ἔτος εἶχε τύχει τὸν Σταυρὸν μέσα εἰς τὴν πίτταν) φέρει μίαν πίτταν μέ ἀυγά. Μέσα εἰς τὴν πίτταν θέτουν τὸν μικρὸν Σταυρὸν καὶ ἀφ' αὐτῆς κόφουν εἰς μικρὰ τεμάχια (μερίδια) προσέρχονται ὅλοι καὶ παίρνουν ἓν ἕνα κομμάτι. Ἐκεῖνος ποῦ θὰ εὕρῃ εἰς τὸ μερίδιόν του τὸν Σταυρὸν, δέχεται τὰς εὐχὰς ὅλων τῶν παρευρισκομένων, διότι ἀπὸ αὐτῆς τῆς στιγμῆς εἶναι ὁ κουμπάρος τοῦ χωριοῦ δι' ἕνα ἔτος.

Μερικοὶ ἄνδρες παίρνουν τὸν νέον κουμπάρον καὶ τὸν δηλώνουν τρεῖς φορές ἑπάνω.

Τὸ ἔθιμον αὐτὸ δὲν διατηρεῖται σήμερα, ὅπως περιγράφεται ἀνωτέρω, ἀλλὰ ὁ Σταυρὸς δίδεται ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν ἐπομένην κατὰ

σειράν οίκογένειαν, ἀφοῦ τό τοποθετήσουν ἐπάνω εἰς τό τεμάχιον τῆς πίττας τό προ-οριζόμενον διά τήν οίκογένειαν αὐτήν.

14. - ΠΟΥΡΝΙΑ : ( Σταρίτσιανη) Εἶναι χωρίον μέ 120 κατοίκους περίπου.

α) Χριστουγέννα : Εἰς τήν Πουρνιαῖαν τήν προ-παραμονήν τῶν Χριστουγέννων, δηλαδή τήν 23ην Δεκεμβρίου, οἱ νέοι συγκεντρῶνουν εἰς τήν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ σωρούς ξύλων. Τήν νύκτα τῆς 24ης Δεκεμβρίου καί περί τήν 3ην πρωινήν ὥραν, ἕνα παιδί, κατόπιν συνεννοήσεως ἀπό τήν προηγουμένην ἡμέραν, πηγαίνει καί ἀνάβει φωτιάν εἰς τά ξύλα. "Όταν κτυπήσῃ ἡ καμπάνα διά τήν ἐκκλησίαν, συγκεντρῶνεται γύρω ἀπό τήν φωτιάν ὅλα τά παιδιά τοῦ χωριοῦ μέ " τρουβᾶδες " (σάκους κρεμασμένους εἰς τόν ὦμον) καί " τσουμάκες ". Οἱ τσουμάκες εἶναι ξύλα μέ ἕνα ἐξόγκωμα. Δι' αὐτάς γίνεται μνεῖα καί εἰς τά ἔθιμα τοῦ Ἀμαράντου. Σκοπός τῆς συγκεντρώσεως τῶν παιδιῶν εἶναι νά προσέξουν μήπως προησλέσῃ ἡ φωτιά καμμίαν ζημίαν. "Όταν σβήσῃ ἡ φωτιά, τά παιδιά ἐπισκέπτονται ὅλα τά σπίτια καί τραγουδοῦν τά κάλαντα, οἱ δέ κάτοικοι τοῦς προσφέρουν

σῦνα καὶ κουλούρια. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ἀκόμη πρῶτὴ καὶ ὁ κόσμος κοιμᾶται, κτυποῦν τὴν πόρτα εἰς κάθε σπίτι μέτρως τσουμάκιες, διὰ νὰ ξυπνήσουν νὰ ἀκούσουν τὰ κάλαντα.

Εἰς ὠρισμένα χωριά τῶν Ντζουμέρκων, ἐάν δέν ἀνοίξουν εἰς τὰ παιδιὰ διὰ νὰ τραγουδήσουν τὰ κάλαντα, τὰ παιδιὰ τραγουδοῦν τὸ ἐξῆς προσβλητικὸν διὰ τὴν οἰκογένειαν τραγούδι :

Ἐδῶ ἔχει ὁ μποῦφος τὴ φωλιά  
κι' ὁ διάβολος τὴν τρύπα.  
Μὲ τόνα χέρι τρώει ψωμί,  
μὲ τ' ἄλλο ζυεὶ πόν πῖσω,  
ἀπλώνει πέντε δάκτυλα  
καὶ πιάνει δέκα ψῆρες.

Παραδοσιακὸν : Παλαιότερα τὴν 31ην Δεκεμβρίου τὸ βράδυ παραμέριζαν τὴν στάχτην καὶ τὰ κάρβουνα καὶ ἔβαζαν σπόρους ἀπὸ σιτάρι εἰς τὸ ντζάκι ὅπου ἔκαιεν ἡ φωτιά. Τὸ ἔθιμον αὐτὸ, νὰ ρίχνουν σιτάρι εἰς τὸ ντζάκι, τὸ συναντοῦμε καὶ εἰς δύο ἀκόμη χωριά τῆς Κονίτσης : Τὸν Ἀμάραντον ("Ἰσβορον) καὶ τὸ Ἐλεύθερον (Γηρισμπάνι). Ἐάν τὸ σιτάρι, ὅταν ἐζεσταίνετο εἰς τὸ ντζάκι, ἐτινάσσετο πρὸς Ἀνατολὰς ἢ πρὸς Νότον, αὐτὸ ἐσήμαινεν, ὅτι θὰ πάη καλὰ ἡ

χροὺιὰ χωρὶς νὰ δοκιμάσουν καμμίαν στενο-  
χώριαν. Ἐάν ὅμως τὸ σιτάρι ἐτινάσσετο  
πρὸς Δυσμᾶς ἢ πρὸς Βορρᾶν, ἐπίστευαν, ὅτι  
θὰ περάσουν κάποιαν μεγάλην λύπην καὶ  
στεναχώριαν ἕαί διὰ τὸν λόγον αὐτόν ἦσαν  
πολύ προσεκτικοὺ καθ' ὅλον τὸ ἔτος.

Σήμερα τὸ ἔθιμον αὐτὸ ἔσβησε.

ΚΑΛΛΙΘΕΑ :

(Παλαιὸν ὄνομα Κορίτσα).

Εἶναι χωρίον με 250 κατοί-  
κους περίπου, εὐρισκόμενον  
ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ  
Ἰωάννου ποταμοῦ, σιαρφαλωμέ-  
νον εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν  
τῆς Γνάμῆλας καὶ ἀπέχον περὶ  
τά πέντε χιλιάμετρα ἐκ Κορί-  
τσης. Ἡ Καλλιθέα εἶναι γνω-  
στὴ διὰ τὰ νοστιμώτατα καὶ  
φημισμένα πεπόνια καὶ ροδά-  
κινα με τὰ ὅποια τροφοδοτοῦν-  
ται ὄχι μόνον τὰ Ἰωάννινα,  
ἀλλὰ καὶ αἱ λοιπαὶ πόλεις  
καὶ περιοχαὶ τῆς Ἡπείρου.

Χριστουγέννα :

Ὅπως καὶ εἰς ἀρκετὰ ἄλλα  
χωρὶα τῆς Κορίτσης, ἔτσι καὶ εἰς τὴν Καλ-  
λιθέαν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων

κάνουν μίαν κουλούραν, ἡ ὁποία προ-  
ορίζεται διὰ τὸν τσοπάνον τοῦ χωριοῦ.  
Ὁ τσοπάνος αὐτός, καθὼς πιστεύουν οἱ  
χωρικοί, συμβολίζει τὸν ἴδιον τὸν Χρι-  
στὸν, διότι καὶ ὁ Χριστὸς ἦτο Ποιμὴν,  
ὄχι βέβαια τῶν προβάτων, ἀλλὰ τῶν ἀνθ-  
ρώπων, ἀροῦ, ἄλλωστε, ὁ ἴδιος τό λέγει:  
" Ἐγὼ εἶμι ὁ Ποιμὴν ὁ καλός. Ὁ ἀνο-  
λουθῶν ἐμέου μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοιᾷ,  
ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς ". Καὶ ὅπως οἱ  
μάγοι προσέφεραν δῶρα εἰς τὸν νεογέννη-  
τον Χριστὸν, ἔτσι καὶ ἐδῶ προσφέρουν  
δῶρα εἰς τσοπάνον.

Περὶ τσοπάνου. Τὴν παραμονὴν τῆς Πρωτο-  
χρονιᾶς καθε οἰκοκυρὰ ζυμώνει τὰ σπάρ-  
γανα τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ συνηθίζεται εἰς  
τὰ πλεῖστα χωριὰ τῆς Ἐπαρχίας Κονίτισης.  
Τὰ σπάργανα τοῦ Χριστοῦ εἶναι ζυμάρι,  
τὸ ὁποῖον ἀπλώνει ἡ οἰκοκυρὰ με' εἰδικὸν  
διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ξύλον, καὶ τὸ τοπο-  
θετεῖ ἐπάνω εἰς τὴν φωτιάν. Μέσα εἰς τὸ  
ζυμάρι ρίχνει ἐπίσης τριμμένα καρύδια  
καὶ σιρόπι καὶ ἔτσι γίνεται ἓνα πολὺ  
νόστιμον γλύκισμα, τὸ ὁποῖον προσφέρουν  
εἰς τοὺς ἐπισκέπτας κατὰ τὰς ἡμέρας  
αὐτάς.



Τὸ μεσημέρι τῆς Πρωτοχρονιᾶς ὁ παπποῦς (ἐφ' ὅσον ζῆ) κόβει τὴν βασιλόπιτταν εἰς μερίδια δι' ὅλα τὰ άτομα τῆς οἰκογενείας, ἀκόμη καὶ δι' ἐκεῖνα ποῦ εἶναι ξενητεμένα. "Ὁποῖος θὰ τύχη τὸ νόμισμα, κατὰ τὴν διανομήν, τὸ ἀφήνει ἐπάνω εἰς τὸ εἰκονοστάσι τοῦ σπιτιοῦ, διὰ νὰ δίδῃ ὁ θεὸς πάντοτε πλούτη καὶ ἀγαθὰ εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτὴν.

Παλαιότερα, μὲ τὰ χαράματα, τὴν ἡμέραν αὐτὴν μία ὁμάς ἀγοριῶν μὲ κλαδί ἀπὸ βαλανιδιᾶν ἐπεσιέπτετο ὅλα τὰ συγγενικὰ σπίτια καὶ τὴν στιγμήν που τὰ παιδιὰ ἔβαζαν εἰς τὴν φωτιάν τὸ κλαδί ἔλεγαν :

" Ὅσες σπίνθες τιναχθοῦν, τόσα ἀρνιά καὶ κατσίκια νὰ γεννηθοῦν ".

Σήμερα τὸ ἔθιμον αὐτὸ ἔχει σβῆσει σχεδόν.

Τὴν ἡμέραν τῶν θεοφανείων ὅσοι θὰ ἐκκλησιασθοῦν, φέρουν μαζί των ἕνα μπουκάλι μὲ νερό, ὀλίγον ἀλάτι, καλαμπόκι καὶ βασιλικόν. "Ὅταν ἡ λειτουργία τελειώσῃ, ὅλοι πίνουν ἁγιασμένον νερό (ἀγίασμα) διὰ νὰ μὴ ἀρρωσταίνουν.

16. - ΛΥΚΟΠΙΤΤΑ: (παλαιὸν ὄνομα Κάντσιον).

Εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα χωρία τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης

μέ 450 καί πλέον κατοίκους.  
Φημίζεται ἡ Δροσοπηγή διά  
τήν φιλοξενίαν τῶν κατοί-  
κων της.

α) Χριστούγεννα : Τήν παραμονήν τῶν Χριστου-  
γέννων ὅλοι φροντίζουν νά ἔχουν εἰς τό  
ντζάκι ἕνα μεγάλο ξύλο (κούτσουρο) συνη-  
θως ἀπό ἀγιοκερασιά, τό ὁποῖον καί εἶ  
ὄλον τό δωδεκαήμερον. Ρίχνουσι ἐπίσης εἰς  
τό ντζάκι καί θυμίαμα διά νά φοβοῦνται  
οἱ καλικάντζαροι, οἱ ὁποῖοι, καθῶς πιστεύ-  
εται, τās ἡμέρας αὐτάς (παγανά) ἀνεβαίνουν  
εἰς τήν γῆν καί περιπαίζουν τούς ἀνθρώπους.  
Τό βράδυ τῆς 24ης Δεκεμβρίου, παλαιότερα  
ἔκαμναν τηγανίτες ὡς ἐξῆς : "Ἐπλαθαν πέ-  
τουρα, τά ὁποῖα ἔθεταν μέσα εἰς ἕνα πήλι-  
νον ταφί καί ἐν συνεχείᾳ ἔβαζαν τό ταφί  
εἰς τήν φωτιάν. Τό ταφί αὐτό ἐλέγετο  
" μ π ὄ ν τ ζ α ". Τίς τηγανίτες αὐτές  
μετά τό ψήσιμον τίς ἐρράντιζαν μέ βρεγ-  
μένα καρύδια. Αὐτό συνέβαινε, διότι δέν  
ἔπρεπε νά φάγουν λάδι, ἐάν τήν ἐπομένην  
ἡμέραν ἐπρόκειτο νά μεταλάβουν.

β) Προσχρονιέ : Τήν 31ην Δεκεμβρίου καί ὡραν  
δωδεκάτην νυκτρρινήν ἦτο ἔθιμον παλαιότερα

νά πηγαίνουν νά κτυποῦν τήν καμπάναν διά  
νά ἀναγγείλῃ τήν εἴσοδον τοῦ νέου ἔτους.  
Ἐπίστευαν, ὅτι ὅποιος θά ἐκτυποῦσε πρῶτος  
τήν καμπάναν, θά ἦτο ὁ τυχερός τῆς καινούργ-  
γιας χρονιάς.

Ἐπίσης τήν ἰδίαν ἡμέραν καί ὥραν, μετά  
τό κτύπημα τῆς καμπάνας, ἠκούοντο πυροβο-  
λισμοί διά τόν χρόνον πού ἔφυγε καί τόν  
καινούργιο πού ἦλθεν. Τήν ἡμέραν αὐτήν  
αἱ οἰκοκυραί ἔκαμναν καί τήν κουλούραν  
τοῦ τσοπάνου. Τά ζῶα, πού ἐφύλαττεν ὁ  
τσοπάνος ἔλέγοντο " Π ἄ κ ἄ τ ι α ".

Ὅταν ἐξημέρωνεν ἡ πρώτοχροιά, πρῶτ -  
πρῶτ ὅλοι ἐπύρναν τήν κουλούραν τοῦ τσο-  
πάνου καί ἐπειδή ἦτο νύχτα, εἶχαν ἕνα  
δαυλόν διά νά βλέπουν καί ἔτρεχαν συναγωνι-  
ζόμενοι ποῖος θά φθάσῃ πρῶτος εἰς τήν  
καλύβαν τοῦ τσοπάνου, ἡ ὁποία εὑρίσκετο  
ἔξω ἀπό τό χωριό. Ἐκεῖνος πού ἔφθανε πρῶ-  
τος, ἐθεωρεῖτο ὁ πῖό τυχερός εἰς τό χωριό  
τήν χρονιάν αὐτήν. Μόλις ἔφθανεν εἰς τήν  
καλύβαν, ἐπυροβολοῦσε τρεῖς φορές.

Τήν παραμόνην τοῦ Ἁγίου Βασιλείου κάθε  
οἰκοκυρά ἐπαιρνεν ἀπό τό παχνί τῶν ζῶων  
σπόρους ἀπό σιτάρι εὑρισκομένους εἰς τό

χειρόβολα τὰ προοριζόμενα διὰ τροφήν τῶν ζώων. Τοὺς σπόρους αὐτοὺς τοὺς ἔρριχνεν ἕναν - εναν εἰς τὴν φωτιάν. Οἱ σπόροι ἦσαν τόσοι, ὅσα ἦσαν καὶ τὰ ἄτομα τῆς οἰκογενείας. Τὴν στιγμήν ποῦ τοὺς ἔρριχνεν εἰς τὴν φωτιάν, ἔλεγε τὴν εὐχὴν : " Νὰ εἶναι πάντα γερὰ καὶ πρὸς τὸν ἥλιο νὰ πεταχτῆ " .

Τοῦ Ἁγίου Βασιλείου μετὰ τὴν ἕβαν λειψουργίαν ἐμφανίζονται εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ καρναβάλια, τὰ ὁποῖα περνοῦν ἀπὸ ὅλα τὰ σπίτια καὶ μαζεύουν κρασί, ἀλεύρι, κρέας, βούτηρον, τυρὶ, αὐγά καὶ λουκάνικα. Αὐτὰ τὰ μεταφέρουν εἰς ἕνα σπίτι ὅπου τὰ μαγειρεύουν καὶ τὰ τρώγουσιν διασηδεάζοντας.

Τὴν ἡμέραν αὐτὴν παίρνουν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν ἁγιασμένον νερό (ἁγίασμα) εἰς ἕνα δοχεῖον καὶ ραντίζουν τὰ κτήματα καὶ τὰ δένδρα, ἰδίως τὰ κλήματα. Ἐπίσης δίδουν εἰς τὰ ζῶα ψωμοκοῦλούρα, τὰ ὁποῖα ἐπερίσσευσαν κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἐορτῶν.

( Παλαιὸν ὄνομα Ὀστανίτσα ) Κάτοικοι 80 περίπου.

Πρωτογράνιό : Παλαιότερα τήν 12ην νυκτερινήν ὥραν τῆς 31ης Δεκεμβρίου ὅλοι ἐπήγαιναν εἰς τήν κεντρικήν βρύσην τοῦ χωριοῦ διὰ νά πάρουν νερό.

Τά κορίτσια τοῦ χωριοῦ τήν ἰδίαν ὥραν μετέβαιναν εἰς ἕνα λάκκον καί ἔπαιρναν νερό μέ ἕνα δοχεῖον. Ἐβουροῦσαν μέσα εἰς τόν λάκκον μίαν ἀρμάθαν καλαμπόκι καί τήν ἀνέσυραν πάλι, διὰ νά καρποφορήσουν τά δένδρα καί νά φέρουν πολλήν ἐσοδείαν τῶν κτημάτων. Ἐπίσης ἐβουτοῦσαν εἰς τό νερό καί βούτυρον διὰ νά δίδουν τά ζῶα γάλα ὅλον τόν χρόνον. Ἐν συνεχείᾳ ἐγύριζαν εἰς τά σπίτια διὰ νά κάνουν ποδαρινό καί νά πάη καί ὁ χρόνος.

Τήν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου μετὰ τό μεσημβρινόν φαγητόν τά κορίτσια, παλαιότερα, μετέβαιναν εἰς τά κτήματα καί ἐκρεμοῦσαν εἰς τά κλήματα μικρά ψωμιά (κουλοῦρες) διὰ νά φέρουν τά ἀμπέλια σταφύλια. Ἐν συνεχείᾳ ἔστηναν χορόν καί ἐτραγουδοῦσαν γύρω ἀπό τά κλήματα. Ἐπίσης ἐκρεμοῦσαν κουλοῦρες (μέ τρύπαν εἰς τό μέσον) εἰς τά κέρατα τῶν βοδιῶν καί ἀγελάδων καί παρακολουθοῦσαν, πρός ποῦθον μέρος θά τινάξουν τήν κουλούραν τά βόδια, ὅταν ἐκουνοῦσαν τό

πρό κεφάλι. Ἐάν ἔρριχναν τήν κουλούραν ἔμπρός, ἐπίστευαν, ὅτι θά πάη καλῶ ἡ χρονιά διά τήν οἰκογένειαν καί τά ζῶα, ἔάν ὅμως ἐτίνασσαν τήν κουλούραν πρὸς τά ὀπίσω, αὐτό ἦταν κακός οἶωνός, καί ὅλοι ἐπίστευαν, ὅτι τήν χρονιάν αὐτήν θά στενοχωρηθοῦν πολύ, διότι θά τοῦς συμβῆ κάποιο κακό.

13. - ΕΞΟΧΗ : (Παλαιόν ὄνομα Ζέλιστα) Ἡ Ἐξοχή μαζί μέ τήν Τράπεζαν ἀποτελοῦν μία κοινότητα μέ 120 περίπου κατοίκους.

α) Προτεχνολογία : Τό βράδυ τῆς 31ης Δεκεμβρίου ὅλοι εἰς τά σπίτια συνηθίζου νά ρίχνου εἰς τό ἀναμμένον ντζάκι σπόρους σιταρι, τόσους ὅσα εἶναι καί τά μέλη τῆς οἰκογενείας. Τό σιτάρι, ὅταν ζεσταθῆ τινάσσεται ἔξω ἀπό τό ντζάκι. Ἐάν ὅμως δέν τιναχθῆ ἔξω ἀπό τό ντζάκι, ἀλλά καῖ, πιστεύουν, ὅτι θά συμβῆ κάτι δυσάρεστον διά τήν οἰκογένειαν καί διά τόν λόγον αὐτόν καθ' ὅλον τό ἔτος εἶναι πολύ προσεκτικοί.

Τήν ἡμέραν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου, πιστεύουν, ὅτι ὁ πρῶτος πού θά ἐπισκεφθῆ τό σπίτι των, θά πρέπει νά εἶναι ἄρσε-

νικόν παιδί, διότι μόνον τό άρσενικόν παιδί κάμνει καλόν ποδαρικόν. Έάν όμως ο πρώτος πού θά τούς επισκεφθῆ εἰς τό σπίτι των εἶναι κορίτσι ἢ γυναίκα, ἰδίως γριά, πιστεύουν, ὅτι θά συναντήσουν πολλά εμπόδια τήν χρονιάν αὐτήν καί θά λυπηθοῦν πολύ, δι' αὐτό τήν παραμονήν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου ὀρίζουν ἕνα παιδί διότι νά πάη πρῶν - πρῶν εἰς τό σπίτι των τήν πρωτοχρονιάν καί νά κάνη καλό "ποδαρικόν".

8) Θεοφάνεια : Παλαιότερα, τό ἀπόγευμα τῆς παραμονῆς τῶν Θεοφανείων, δηλαδή τήν 5ην Ἰανουαρίου ὅλοι οἱ χωριανοί συνεκεντρώνοντο εἰς τήν κεντρικήν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ. Ἐκεῖ ὁ κουμπάρος τοῦ χωριοῦ (αὐτός πού τό προηγούμενον ἔτος εἶχε τύχει τόν Σταυρόν) ἔφερε μίαν πίτταν καί διάφορα ποτά (τσιπουρον καί συνήθως ντόπιον κρασί).

Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κατὰ τήν διανομήν τῆς πίττας θά εὔρισκεν εἰς τό μερίδιόν του τόν σταυρόν, θά ἦτο κουμπάρος τοῦ χωριοῦ διά τό ἐπόμενον ἔτος (ἀπό τήν ἡμέραν αὐτήν ἕως τήν ἰδίαν ἡμέραν τοῦ ἐπομένου ἔτους). Ἐπηκολούθει γλέντι εἰς τήν πλατεῖαν μέ τοπικά ὄργανα καί ἐν συνεχείᾳ ὅλοι οἱ χωριανοί μετέβαιναν εἰς τό σπίτι

τοῦ καινούργιου κουμπάρου, ὅπου ἔτρω-  
γαν, ἔπιναν καὶ ἐγλεντοῦσαν ὅλην τὴν  
νύκτα.

(Παλαιὸν ὄνομα Κουρτίνστα ).

Εἶναι χωριὸν μὲ 120 καὶ πλέον  
κατοίκους. Ὀφείλει τὴν ὀνο-  
μασίαν του εἰς τὸ ἐκκληροῦσι  
τοῦ Ἁγίου Νικάνωρος, τὸ  
ὁποῖον εἶναι κτισμένον εἰς  
τὸ Β.Α. μέρος τοῦ χωριοῦ,  
ἐπάνω εἰς ἓνα ἐξοχικόν πέ-  
τρινον βράχον. Ἀποτελεῖ  
τὰ "Μετέωρα" τῆς Ἐπαρχίας  
Κονίτσης καὶ διὰ τὸν λόγον  
αὐτὸν ἀξίζει νὰ πραγματο-  
ποιήσῃ κανεὶς μίαν ἐπίσκεψιν  
εἰς τὸν Ἁγιὸν Νικάνωρα.

Προσχωρήσεις : Εἰς τὰ παλαιότερα χρόνια,  
τὴν 31ην Δεκεμβρίου ἔπαιρναν ἀπὸ τὸ  
παχνὶ τῶν ζῶων σπόρους ἀπὸ σιτάρι τό-  
σους ἄσα ἦσαν τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας.  
(Εἰς τὰ ζῶα ἔδιδαν ἄχυρον, τὸ ὁποῖον  
εἶχε κάπου - κάπου καὶ σιτάρι πόδ' ἀπέ-  
μεινε μετὰ τὸ ἀλώνισμα). Τούς σπόρους  
αὐτούς, οἱ ὁποῖοι, ὅπως ἐλέχθη ἀνωτέρω



ἀντιστοιχοῦσαν εἰς ἕναστον μέλος τῆς οἰκογενείας, τοὺς ἔρριχναν εἰς τό ντζάκι, ὅπου ἔκαιε φωτιά. "Όταν ἐζεσταίνετο τό σιτάρι ἀπό τήν φωτιάν, ἐτινάσσετο. Καί ἐάν μέν κατευθύνετο πρὸς ἀνατολάς, ἐπίστευαν, ὅτι τό ἄτομον εἰς τό ὅποῖον ἀνῆκε, θά δοκιμάσῃ κάποια μεγάλην χαράν αὐτῆν τήν χρονιάν καί θά εἶναι τυχερόν. Ἐάν ὅμως τό σιτάρι δέν ἐτινάσσετο, ἀλλά ἐκαίετο εἰς τό ντζάκι, αὐτό ἐξηγεῖτο ὡς πᾶσι οἰωνός καί ὅλοι ἐστενοχωροῦντο εἰς τό σπίτι, διότι ἐπίστευαν, ὅτι τό ἄτομον εἰς τό ὅποῖον ἀνῆκε τό σιτάρι, θά δοκιμάσῃ κάποια μεγάλην λύπην, ἢ θά πεθάνῃ κατὰ τό ἔτος αὐτό καί ὅλοι θά στεναχωρηθοῦν. Διὰ τόν λόγον αὐτόν μέ μεγάλην ἀγωνίαν ἐπερίμεναν νά παραχθῇ τό σιτάρι.

Τήν ἡμέραν τῶν θεοφανείων, ὅσα παιδιά ἐγεννήθησαν κατὰ τό προηγούμενον ἔτος, τά φέρουν οἱ γονεῖς των εἰς τήν παιδείαν τοῦ χωριοῦ. Φέρουν ἐπίσης καί κρασί μέ μεζέδες.

"Όταν τελειώσῃ ἡ θεία λειτουργία καί ὁ κόσμος βγῇ ἔξω ἀπό τήν ἐκκλησίαν, ὁ κανδηλανάφτης τῆς ἐκκλησίας εὐχεται εἰς ὅλους τοὺς γονεῖς : " Νά ζήσουν τά νεογέννητα μέ

τό κρᾶσι καὶ τοὺς καλοὺς μεζέδες". Ἐν  
συνεχείᾳ ὅλοι οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες  
ποῦ παρευρίσκονται, εὐχονται εἰς τοὺς  
γονεῖς νὰ ζήσουν τὰ νεογέννητα ἢ τό νεο-  
γέννητον, ἐάν ἐγεννήθη μόνον ἓνα καὶ  
ἀρχίζουν νὰ πίνουν καὶ νὰ τρώγουν χαρού-  
μενοι. Ἐννοεῖται, ὅτι τό ἔθιμον αὐτό  
δέν πραγματοποιεῖται, ἐάν κατὰ τό προη-  
γούμενον ἔτος δέν ὑπάρχη κανένα νεογέν-  
νητον.-

Κάτοικοι 150 περίπου. Τὰ  
ἔθιμα τῶν Χριστουγέννων  
καὶ τῆς Πρωτοχρονιάς δέν  
παρουσιάζουν κάτι τό  
ἀξιόλογον, διὰ τοῦτο καὶ  
δέν γίνεται λόγος περὶ  
αὐτῶν.

Τὴν ἡμέραν τῶν Φῶτων μέ τό  
ἀγίασμα (ἀγιασμένον νερό) ραντίζουν τὰ  
δένδρα καὶ τὰ κλήματα διὰ νὰ μή σικωλη-  
κιάζουν καὶ νὰ μή προσβάλλωνται ἐπὶ δια-  
φόρους ἀσθενείας.

Τὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ φάλλουν εἰς ὅλα  
τὰ σπίτια τὰ κάλαντα ὡς ἑξῆς :

Σήμερα εἶναι Φῶτα  
καὶ "Ἀη Φωτισμός

Αύριο είναι "Αη Γιάννης  
Γιάννης ο Πρόδρομος.

Σήμερα βαφτίζεται  
τοῦ Θεοῦ παιδί

καί τό κρᾶζει ὁ Γιάννης  
'Ιησοῦ Χριστό.

Σ'αυτό τό σπῖτι πούρθαμε  
πέτρα νά μὴν ραγίσῃ

κι'ὸ νοικοῦρης τοῦ σπιτιοῦ  
χίλια χρόνια βᾶ ζήση.

'Ἐν συνεχείᾳ δύο παιδιὰ ἀνέβασαν τό  
μικρότερον παιδί ἐπάνω εἰς ἓνα κάθισ-  
μα καί, ἀφοῦ τό ἐσήκωσαν ὑψηλά, ἔλεγαν:  
" Ἄξιος, ἄξιος καί τώρα καί τοῦ χρόνου".

"Πέτρα νά μὴν ραγίσῃ". Εἶναι μία εὐχή  
πού σημαίνει: Νά μὴ ἔλθῃ καμμία συμφορὰ  
εἰς τοὺς ἀνθρώπους πού κατοικοῦν εἰς τό  
σπῖτι αὐτό. Τὰ κλέματα καί οἱ θρῆνοι διά  
τόν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ, τῆς ἀδελφῆς, τῆς  
μάννας ἢ τοῦ πατέρα εἶναι τόσον σπαρακτικά  
πού ἡμποροῦν νά ραγίσουν καί τήν πέτρα  
τοῦ σπιτιοῦ. Σπαρακτικώτατα εἶναι τὰ  
μοιρολόγια τῆς Μάννης κατὰ τήν λαογραφίαν.

Εἶναι ἓνα ἀπό τὰ πέντε  
βλαχοχώρια, τὰ ὅποια ἐπι-

κοινωνοῦν μέ τήν Κόνιτσαν δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, ἡ ὁποία διέρχεται ἀπό τάς παιδικάς κατασηνώσεις, μέσα ἀπό πυκνά καί ὑψηλά πεῦνα καί ἔλατα. Ἡ διαδρομή αὐτή τούς θερινούς μήνας εἶναι πολύ εὐχάριστος διότι σοῦ προσφέρει ἕνα πλουσιώτατον πράσινον χαλί καί ἐφθονον ὀξυγόνον καθώς περνᾷς τήν ράχην τῆς Κουονίτσας διά νά κατέβῃς πρός τήν Κόνιτσαν.

Τά ἔθιμα τῶν Χριστουγέννων καί τῆς Πρωτοχρονιάς δέν παρουσιάζουν τίποτε τό ἰδιαίτερον, δι' αὐτό θά περιορισθῶμεν εἰς τήν περιγραφὴν τῶν ἔθιμων τῶν θεοφανείων καί ἰδίως τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου.

θεοφάνεια : Τήν ἡμέραν αὐτήν βρέχουν (μουσκεύουν) μέ νερό εἰς τήν βρῦση δέματα ἀπό ἄχυρον καί κάνουν μέ αὐτά σταυρούς, τούς ὁποίους τήν ἡμέραν τοῦ

Ἄγιου Τρύφωνος τοποθετοῦν εἰς τὰ κτήματα διὰ νὰ μὴ σκωληκιάζουν καὶ καταστρέφονται οἱ καρποί.

Τὴν 7ην Ἰανουαρίου μετὰ τὴν "ἀπόλυσιν" τῆς ἐκκλησίας μοιράζουν εἰς τὴν παλατεῖαν τυρόπιτταν καμωμένην με σαράντα φύλλα. Θὰ ἤθελα μέ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν νὰ τονίσω, ὅτι εἰς τὴν Ἐπαρχίαν Κονίτισης ἡ πίττα γίνεται μέ πολλὰ φύλλα καὶ θεωρεῖται ἐπίσημον φαγητόν. Μέσα εἰς τὴν πίτταν εὐρίσκειται ἕνας μικρὸς σταυρὸς τῆς ἐκκλησίας, τὸν ὁποῖόν ἔβαλεν ἐκεῖνος ποῦ ἔκανε τὴν πίτταν. Ὅποιος θὰ βρῆ τὸν σταυρὸν, κατὰ τὴν διανομὴν τῆς πίττας, θὰ λέγεται κουμάρης ἢ κουμπάρος τοῦ χωριοῦ. Αὐτὸς ὁ καννούργιος πλέον κουμπάρος παίρνει τὸν σταυρὸν καὶ τὸν τοποθετεῖ εἰς τὸ εἰκονισμα τοῦ σπιτιοῦ. Τὸ κανδῆλι τοῦ εἰκονισματός του καίει κάθε βράδυ μέχρι τοῦ Ἄγιου Ἰωάννου τοῦ ἐπομένου ἔτους, ὅποτε θὰ κἀνῃ ὁ ἴδιος τὴν πίτταν καὶ θὰ θέσῃ μέσα εἰς αὐτὴν τὸν ἴδιον σταυρὸν διὰ νὰ τὸν εὔρῃ ὁ κουμπάρος διὰ τὸ ἄλλον πλέον ἔτος.

Ἐν συνεχείᾳ ὅλοι ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν πηγαίνουν εἰς τὸ σπίτι τοῦ κουμπάρου καὶ

τοῦ εὐχόνται ὑγείαν καί χρόνια πολλά.  
Τό πρῶν τῶν θεοφανείων ὁ κουμπάρος, ὁ  
ὁποῖος τήν ἐπάύριον θά παραδώσῃ τήν κου-  
μπαριάν εἰς ἄλλον συγχωριανόν του, παίρ-  
νει ἀπό τήν ἐκκλησίαν ἕνα δοχεῖον ἢ βαρελά-  
λακι, τό ὁποῖον τά κορίτσια τοῦ χωριοῦ  
τό γεμίζουν νερό εἰς τήν βρύσην καί τό  
χύνουν ἐν συνεχείᾳ εἰς τήν κολυμβήθραν  
τῆς ἐκκλησίας. Αὐτό τό νερό θά ἁγιασθῇ  
ἀπό τόν ἱερέα τήν ἐπάύριον, δηλαδή τήν  
ἡμέραν τῶν θεοφανείων.

Εἶναι χωρίον μέ 250 περίπου  
κατοίκους, εὐρισκόμενον εἰς  
ὑψόμετρον πλέον τῶν 1250  
μέτρων κάτω ἀπό τήν "Μαύρη  
πέτρα", μίαν ἀπό τάς ὑψηλο-  
τέρας κορυφάς τοῦ Γράμμου.

Τήν παραμονήν τῶν Χριστου-  
γέννων κάμνουν τηγανίτας εἰς τό ντζάκι,  
αἱ ὁποῖαι συμβολίζουν τά σπάργανα τοῦ  
Χριστοῦ. Μέ τό ζυμάρι (προζύμι), τό ὁ-  
ποῖον ἐπερίσσευσε, σχηματίζουν ἕνα  
σταυρόν εἰς τά ἀμπάρια τοῦ σπιτιοῦ, διά  
νά πάη καλά ἡ παραγωγή, διότι μέσα εἰς  
τά ἀμπάρια ἀποθηκεύουη καλαμπόκι, σιτάρι

φασόλια, φακές, πατάτες κλπ.

β) Πρωτοχρονιά : Πρωί - πρωί τήν ἡμέραν τῆς Πρωτοχρονιάς ἕνα παιδί κἀμνει "ποδαρικὸ" εἰς τὰ συγγενικά σπίτια. Παλαιότερα πὸ ποδαρικὸ δέν ἐγίνετο μόνον εἰς τὰ σπίτια, ἀλλὰ καί εἰς τὰς καλύβας καί τούς σταύλους τῶν ζῶων καθὼς καί εἰς τὰς ἀποθήκας ἀκούων.

Τήν ἡμέραν τῆς Πρωτοχρονιάς συνηθίζουσι σήμερα εἰς τό Ἠληνάτινὰ στέλλουσι καί συγγενεῖς διάφορα φῶρα εἰς τούς μικροὺς ἀνεψιούς των ἢ εἰς τὰ ὑπανδρευμένα κορίτσια.

γ) Παρασκευὴ : Τήν ἡμέραν τῶν θεοφανείων μέ τό ἀγίασμα, τὰ ὁποῖον παίρνουν ἀπὸ τήν ἐκκλησίαν, ραντίζουσι τό σπῖσι, τὰ καλύβια, τούς σταύλους, τὰ ζῶα καί τὰ κτήματα, διὰ νά εἶναι παραγωγική ἡ χρονιά, νά φέρη δηλ. καλὴ "σοδειά", εἰς δέ τὰ δένδρα περιμοῦν δεμάτια (σιλίδες) ἀπὸ ἄχυρον βρεγμένον μέ ἀγιασμένον ὕερὸ, διὰ νά μή σαρκώνωνται τὰ δένδρα καί γενικῶς διὰ νά προστατεύωνται ἀπὸ διάφορα ἔντομα, τὰ ὁποῖα προκαλοῦν καταστροφάς εἰς τούς καρπούς, ἰδίως εἰς τὰ ἀμπέλια καί τὰ καρποφόρα φένδρα.

Εἶναι χωρίον μὲ 250 κατοί-  
κους, εὐρισκόμενον ἐπὶ τῆς  
ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἄωου,  
ὅπως καὶ ἡ Καλλιθέα, περὶ  
τῆς ὁποίας ἐγένετο λόγος  
ἄνωτέρω.

Εἰς τὴν Κλειδωνιᾶν πιστεύ-  
ουν, ὅτι τὴν ἡμέραν αὐτὴν ὁ πρῶτος ἄνθρω-  
πος, τὸν ὁποῖον θὰ ἰδοῦν πρέπει νὰ εἶναι  
νέος, ἰδίως παιδί, διότι μόνον ἔτσι ἡ  
χρονιὰ θὰ περάσῃ καλῶς. Ἐάν ὅμως ἰδοῦν  
ἢ συναντήσουν γέροντά ἢ γριᾶν, αὐτὸ τὸ  
θεωροῦν κακόν, οἰωνόν καὶ πρέπει νὰ προσ-  
έχουν ὅλον τὸν χρόνον νὰ μὴ τοὺς εὕρῃ  
καμμὴ συμφορὰ.

Τὸ πρῶτὸ τῆς Ἑρωτοχρονιᾶς ὁ πρῶτος πού  
θὰ πάῃ εἰς ἓνα σπῖτι τῆς Κλειδωνιᾶς,  
παίρνει μαζί του καὶ ἓναν κλάδον βαλανι-  
διᾶς, τὸν ὁποῖον ρίχνει εἰς τὴν φωτιᾶν  
πού καίει εἰς τὸ ντζάκι. Ἐὰν ἀπὸ τὸ κάφι-  
μον τῆς βαλανιδιᾶς ἀκούεται μεγάλος θόρυ-  
βος, πιστεύουν, ὅτι ὅλα τὰ καλὰ θὰ ρέουν  
εἰς τὸ σπῖτι ὀλόκληρον τὸν χρόνον καὶ  
ὅλη ἡ οἰκογένεια θὰ εἶναι χαρούμενη καὶ  
εὐτυχισμένη.



23. - Θεοφάνεια : Τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων εἰς τὴν Κλειδωνιάν παίρνουν ἓνα δοχεῖον, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ρίχνουν ἅλατι καὶ τό τοποθετοῦν κατὰ ἀπὸ τὸ τραπέζι, ἐνῶ ἐπάνω εἰς τὸ τραπέζι τελεῖται ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἁγιασμός. Ἐκ τῆς ἁγιασμένης αὐτῆς ἅλατι δίδουν ὀλίγον εἰς τὰ ζῶα των διὰ νὰ μὴν ἀρρωστήσουν ὅλον τὸν χρόνον καὶ διὰ νὰ φέρουν πολὺ γάλα καὶ βούτυρον. Ἐπίσης μὲ τὸ ἁγιασμένον νερό ραντίζουν τοὺς σταύλους διὰ νὰ φύγουν τὰ κακὰ δαιμόνια, τὰ ὁποῖα εἶχαν εἰσέλθει εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸ δωδεκάημερον τῶν Χριστουγέννων.

24. - ΒΟΥΡΜΠΙΑΝΗ : Εἶναι χωρίον μὲ 120 περίπου κατοίκους, εὐρισκόμενον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Σαρανταπόρου. Ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα μαστοροχώρια. Παλαιότερα ἐλειτούργει εἰς Βούρμπιανην Σχολαρχεῖον, τὸ ὁποῖον συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἀνοδὸν τῆς πνευματικῆς στάθμης τῶν κατοίκων ὀλοκλήρου τῆς Ἐπαρχίας Κονίτισης. Πολλοὶ καταγόμενοι ἐκ Βούρμπιανης κατέχουν σή-

μερα ὑψηλὰς κρατινὰς θέ-  
σεις.

Εἰς τὴν Βούρμπιανην καὶ  
ἐντὸς τοῦ Ναοῦ τῆς Κοι-  
μήσεως τῆς Θεοτόκου  
εὐρίσκεται ἡ εἰκόνα τοῦ  
Ἁγίου Γεωργίου χρονολο-  
γούμενη εἰς τὰ 1747 καὶ  
θεωρουμένη ὡς ἡ ἀρχαιό-  
τέρα εἰκόνα ἀπὸ τὰς σω-  
ζομένας εἰς τὰς ἐκκλησίας  
τῆς Ἐπαρχίας Κονίτσης.

Παραμονὴ : Τὴν παραμονὴν τῆς πρωτο-  
χρονιᾶς, ὅταν πλησιάζῃ ἡ δωδεκάτη νυ-  
κτερινὴ ὥρα, ὅλοι ἀνοίγουν τὴν πόρταν  
καὶ τὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ των, διὰ  
νά εἰσέλθῃ ὁ καινούργιος χρόνος, ἐνῶ  
συγχρόνως τρέχει κάποιος εἰς τὴν βρύ-  
σην τοῦ χωρθοῦ διὰ νὰ πάρῃ πρῶτος  
νερό καὶ, ἂν καθ' ὁδὸν συναντήσῃ κάποιον,  
δέν τοῦ ὁμιλεῖ. Ἀπὸ τὸ νερό αὐτό πί-  
νουν ὅλοι εἰς τὸ σπῖτι, εὐχόμενοι ὁ  
ἓνας εἰς τὸν ἄλλον " καλὴ χρονιά ".

Πρῶτος ἡμέρα : Ὅπως εἰς πολλὰ ἄλλα χω-  
ριά τῆς Κονίτσης, ἔτσι καὶ εἰς τὴν  
Βούρμπιανην τὴν 5ην Ἰανουαρίου τὰ

ἀνύπανδρα κορίτσια παίρνουν τ'ὰ εἰκονίσματα ἀπὸ τὸ σπῖτι τῶν καὶ μεταβαίνουν ἔξω εἰς ἓνα ρυάκι διὰ νὰ τὰ πλύνουν. Περὶ τῆς σημασίας, τὴν ὁποίαν ἔχει τὸ πλύσιμον τῶν εἰκόνων, γίνεται λόγος εἰς τὰ ἔθιμα τοῦ χωρίου Πηγῆ.

25. - ΚΑΣΤΑΝΙΑ : (Καστάνιανη) Χωρίον μὲν 100 κατοίκους περίπου. Ἰπάρχει ἡ παράδοσις ὅτι εἰς τὰ παλῶ παλαιὰ χρόνια ἐπάνω ἀπὸ τὴν Καστανέαν εἰς τὸ βουνὸ Νύφτισσα ἦν μία γύφτισσα ἐκτυποῦσε κατὰ Σεπτέμβριον μῆνα ἓνα τύμπανον διὰ νὰ ἀκούσουν οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν ὀλοκλήρου τῆς Ἐπαρχίας, ὅτι ἤρχιζεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἐπαρχίας, τὴν Κόνιτσαν, τὸ "παζαρόπουλον" τὸ ὁποῖον τότε διήρκει δέκα (10) ἡμέρας καὶ ὄχι μόνον μίαν ἐβδομάδα, ὅπως εἶναι σήμερα. Ἡ ἐμποροπανήγυρις Κονίτσης εἶναι μία ἀπὸ τὰς ἀρχαιοτέρας εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ παρουσίαζεν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκεῖνους πολὺ μεγάλην κίνησιν, διότι

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ἤρχοντο ἐπὶ Μακεδονίαν,  
Θεσσαλίαν, Βόρειον Ἡπείρου,  
Σαμαρίναν καὶ Ἀράχωβαν διὰ  
νῦν πωλήσουν ἢ νῦν ἀγοράσουν  
ἐμπορεύματα. Φημισμένα εἶ-  
ναι τὰ μανούρια καὶ αἱ φλοκά-  
ται μέ ἀγνό μαλλί, αἱ περι-  
φημοὶ βελέντζες, τῆς Σαμαρί-  
νας καὶ τῆς Ἀράχωβας τοῦ  
πωλῶνται κατὰ τὴν ἐμποροζω-  
πανήγυριν.

Χριστουγέννητα : Πρῶτα Παλαιότερα, ὅταν  
ἡ Βαστανέα παρουσιαζέε μεγάλην κίνησιν,  
τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων ὅλοι οἱ  
νέοι τοῦ χωριοῦ περιεφέροντο εἰς τὰ σπί-  
τια μέ "τρουβάδες" (μικροὺς σάκκους )  
κρεμασμένους εἰς τοὺς ὤμους) καὶ ἔφαλλαν  
τὰ κάλαντα. Ἐπίσης ἔλεγαν καὶ διάφορα  
ἄλλα κατὰ περίπτωσιν τραγούδια. Π.χ τρα-  
γούδι τῆς ξενητιᾶς, ἂν ἦτο ξενητεμένος  
κάποιος ἀπὸ τό σπίτι. Ἄν εἰς τό σπίτι  
ἦτο μικρό παιδί, ἔτραγουδοῦσαν τό τρα-  
γούδι :

"Ἐνα μικρό μικρούτσικο  
τοῦ βασιλιᾶ ἀγγόνι,  
τριγύρω - γύρω ἔρχεται,

βασιλικό μαζεύει,  
βασιλικό κι' άμάραντο,  
τρία κλωνάκια μόσχον.

"Αν εἰς τό σπῖτι ἦτο παιδί πόυ ἐπήγαινεν  
εἰς τό Σχολεῖον, ἔλεγαν :

Κυρά μου τόν ὑγιόκα σου,  
κυρά μου τόν ὑγιό σου,  
τόν ἔλουσες, τόν χτένισες,  
στόν δάσκαλο τόν στέλλεις.  
Τόν καρτερεῖ ὁ δάσκαλος  
μέ μιᾶ χρυσή βεργούλα,  
τόν καρτερεῖ ἡ δασκάλισσα  
μέ τρία κλωνάκια μόσχον.

Τῆν 5ην Ἰανουαρίου ὅλα τὰ  
παιδιά πηγαίνουν εἰκόνας εἰς τήν ἐκκλησίαν  
καί τὰς τοποθετοῦν πρό τοῦ τέμπλου, ὅπου  
αγιαζονται καί ραντίζονται ὑπό τοῦ ἱερέως.

ΚΑΛΙΒΡΥΣΗ : Μαζί μέ τήν καλόβρυσην ἀπο-  
τελοῦν μία κοινότητα μέ  
180 κατοίκους περίπου.

Πρωτοχρονιά : Παλαιότερα εἰς τήν μελισσό-  
πετραν συνήθιζαν τήν δωδεκάτην (12ην) νυ-  
κτερινήν ὥραν τῆς 31ης Δεκεμβρίου - ὅταν  
δηλαδή ὁ παλαιός χρόνος παρέδιδε τό βασι-  
λεῖόν του εἰς τόν καινούργιον - νά πηγαίνουν

εἰς τὴν βρύσην τοῦ χωριοῦ καὶ νὰ κλέ-  
πτουν νερό. Ὁ πρῶτος ποῦ ἔφθανε ἐκεῖ,  
ἄλειφε τὴν βρύσην μὲ βούτυρον διὰ νὰ  
φέρουν τὰ ζῶα πολὺ βούτυρον καὶ γάλα  
καὶ νὰ γεννηθοῦν πολλὰ ἄρνια καὶ κα-  
τσίκια. Τὴν συνήθειαν αὐτὴν νὰ ἀλείφουν  
τὴν βρύσην τὴν νύκτα μὲ βούτυρον τὴν  
συναντῶμεν εἰς πολλὰ χωριά τῆς Κοιτίσης.  
Ἐποῦ ἔκλεπτε τὸ νερό καὶ τὸ ἔφερεν εἰς  
τὸ σπίτι, ἐν συνεχείᾳ ἕνας ἕνας οἱ  
οἰκεῖοι ἔπλυναν τὰ χέρια των μὲ τὸ νερό  
αὐτὸ εἰς τὸν νιπτῆρα, ἔθεταν δέ συγχρόνως  
ἕναν κλάδον κέδρου εἰς τὴν φωτιάν, ἢ ὅ-  
ποια ἔκαιεν εἰς τὸ ντζάκι, καὶ ἔλεγαν :  
" Ζιάρρα ἄρνια, ζιάρρα κατσίκια", δηλαδή  
εἶθε νὰ γένουν πολλὰ ἄρνια καὶ πολλὰ κα-  
τσίκια. Τὴν ἰδίαν εὐχὴν συναντήσαμε καὶ  
εἰς τὰ πρωτοχρονιάτικα ἔθιμα τῆς Πηγῆς,  
καὶ μάλιστα ὄχι μόνον τὴν εὐχὴν, ἀλλὰ  
καὶ τὴν συνήθειαν συναντήσαμε τὴν ἰδίαν,  
νὰ θέτουν δηλαδή κλάδον κέδρου εἰς τὴν  
φωτιάν.

β) Θεοφάνεια : Τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων  
μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν ὁ ἱερεὺς  
ἐξερχόμενος εἰς τὴν Ὁραϊαν Πύλην δημο-  
πρατεῖ τὸν Σταυρόν καὶ τὰς εἰκόνας τῶν

Ἄγιων τῆς Ἐπιλησίας, συνήθεια τὴν ὅποιαν εἶδαμε καὶ εἰς πλεῖστα ἄλλα χωριὰ τῆς Ἐπαρχίας Κόνιτσης. Ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος θὰ διαθέσῃ τὰ περισσότερα χρήματα, θὰ πάρῃ τὸν Σταυρὸν καὶ θὰ γίνῃ ὁ νουνός ἢ κουμπάρος τοῦ χωροῦ διὰ τὸ ἔτος αὐτό. Ὁ ἱερεὺς μνημονεὺει τὰ ὀνόματα ὅλων τῶν Ἄγιων καὶ καθένας ἐκ τῶν παρευρισκομένων προσφέρει διὰ τὸν Ἄγιον τῆς προτιμήσεώς του (Ἄγιον Νικόλαον, Γεώργιον, Κων/νον καὶ Ἑλένην, Ἄγιον Δημήτριον, Ἄγιον Γεωργίου, Ἄγιον Βαρβάραν κλπ.) ὅσα χρήματα θέλει διὰ νὰ τὸν ἔχῃ προστάτην του.

Μάζι : Εἶναι χωρίον μὲ 350 καὶ πλέον κατοίκους, εὐρισκόμενον ἐπὶ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, ἣ ὅποια συνδέει τὴν Κόνιτσαν μὲ τὸ Μπουραζάνι καὶ τὸ Μολυβδοσκεπάστον.

Χριστουγέννα : Εἰς τὸ Μάζι μίαν ἑβδομάδα πρὸ τῶν Χριστουγέννων σφάζουν τοὺς χοίρους (συνηθίζουν νὰ τρέφουν πολλοὺς χοίρους) καὶ παστάνουν τὸ κρέας των. Ἀπὸ τὰ ἐντόσθια κἀμνουν λουκάνια, τὰ ὅποια στεγνώνουν καὶ τὰ κρεμοῦν. Αἱ οἰκοκυραὶ τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων κἀμνουν κολιαντίνες (κουλοῦρες) Μίαν ἐπίσης κολιαντίναν κἀμνουν κατὰ τὸ

θεοφάνεια, τήν ὁποίαν, ἀφοῦ ἀγιασθῆ  
εἰς τήν ἐκκλησίαν, προσφέρουν εἰς τά  
ζῶα. Ἐπίσης ζυμώνουν τήν 24ην Δεκεμ-  
βρίου "λαγγίτες", δηλαδή τά φύλλα ἢ  
σπάργανα τοῦ Χριστοῦ, ὅπως διαφορετικά  
λέγονται.

β) Πρωτοχρονιά: Ὅλην τήν νύκτα τῆς 24ης  
Δεκεμβρίου, δηλαδή τήν παραμονήν τοῦ  
Ἁγίου Βασιλείου, καίει ἡ φωτιά εἰς τό  
ντζάκι. Παίρνουν ἀπό τά παχνί τῶν ζῶων  
ὅσους σπόρους εὐρίσκουν ἀπό σιτάρι καί  
τούς ρίχνουν εἰς τήν φωτιάν.

Παλαιότερα κάθε οἰκοκυρά μετά τά μεσά-  
νυκτα ἐπήγαινε εἰς τήν βρύσην τοῦ χω-  
ριοῦ διὰ νά πάρη νερό καί τήν ἄλειφε μέ  
βούτυρον εἰς τρία σημεῖα σταυρωτά. Μέ τό  
"ἀμίλητο" αὐτό νερό ἔκαμαν μίαν ἀλευρό-  
πιτταν. Τά κορίτσια τοῦ χωριοῦ ἔπαιρναν  
τήν πίτταν αὐτήν καθώς καί κρασί εἰς ἕνα  
δοχεῖον καί ἐπήγαιναν εἰς τά ἀμπέλια, ὅπου  
εἰς κάθε κλήμα ἐτοποθετοῦσαν ἕνα κομμάτι  
πίττα καί ἔχυναν καί ὀλίγον κρασί διὰ νά  
καρποφορήσουν τά ἀμπέλια. Τό ἔθιμον αὐτό  
ἔχει ἐκλείψει. Σήμερα τό πρῶν τῆς πρωτο-  
χρονιάς ὁ οἰκοδεσπότης παίρνει ἀπό τό  
καλύβι του ἕνα ἀρσενικόν ἀρνί καί τό ὀδηγεῖ



εἰς τὸ σπίτι, διότι πιστεύουν, ὅτι ἔτσι  
θὰ γεννηθοῦν πολλά ἄρνια τὸν χρόνον τὸν  
καινούργιον.

Τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων,  
ὅλοι παίρνουν ἓνα δοχεῖον μέ νερό, ὀλίγον  
ἄλατι εἰς ἓνα πιάτον καὶ ἓνα κλῶνον βασι-  
λικοῦ καὶ πηγαίνουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν.  
Μετά τὴν λειτουργίαν πίνουν ἁγιασμένον  
νερό καὶ χαιρετίζουν ἐν συνεχείᾳ τὸν κου-  
μπάρον τοῦ χωριοῦ. Πάλαιότερα ἐρράντιζαν  
μέ τὸ ἁγιασμένον αὐτὸ νερό δέματα (χερρό-  
βολα) ἀπὸ βρύζαν καὶ τὰ ἔδεναν εἰς τὰ  
κλήματα. Ἐπίσης ἐρράντιζαν καὶ ὅλα τὰ  
καρποφόρα δ' ἐνδοῦα διὰ νὰ μὴ σιωλησιάζουν  
οἱ καρποί.

Τὸ Γανναδιὸ φημίζεται διὰ τὴν  
ἰδιαιτέραν φιλοξενίαν τῶν κα-  
τοίκων του καὶ τὰ ἀρχοντικὰ  
σπίτια. Ἀξίζει νὰ ἀναφέρωμεν,  
ὅτι εἰς τὸ Γανναδιὸ προπολεμικῶς  
ὑπῆρχεν ἡ περίφημος Σπυριδώνειος  
Σχολή, εἰς τὴν ὁποῖαν ἐδίδαξαν  
διδάσκαλοι διακεκριμένοι. Τὸ  
Γανναδιὸ τὸ ἀπειθάλουν τότε  
"Μικρὸ Κολωνάκι". Σῶζεται σήμερα  
ἐνεῖ ἔρειπωμένον τὸ κτίριον,

έντός τοῦ ὁποίου κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, τοῦ αἰμοβόρου ἐκείνου τυρράνου τῶν Ἰωαννίνων, συνεκεντροῦντο οἱ φόροι ἀπὸ ὅλα τὰ γύρω χωριά.

Ἀπὸ τὰ ἔθιμα τοῦ Γανναδιού θά περιγράψωμεν μόνον τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων, διότι τὰ ἄλλα δέν παρουσιάζουν ἐνδιαφέρον.

Εἰκοστόν : Τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανείων οἱ νέοι τοῦ χωριοῦ μεταβαίνουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν φέροντες μαζί των καὶ πρὸ εἰκόνημα τοῦ σπιτιοῦ των, διὰ νὰ εὐλογηθῆ ἀπὸ τὸν ἱερέα. Τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἱερεὺς φάλλει τὸ " Ἐν Ἰορδάνη βαπτίζομένου Σου, Κύριε... ", τὰ παιδιὰ παίρνουν τὸ καθένα τὸ εἰκόνημα του καὶ τὸ περιφέρουν τρεῖς φορές γύρω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν. Εἰς καθε περιφορὰν βουτοῦν τὰς εἰκόνας εἰς τὴν βρύσην, ἣ ὁποία εὐρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, διὰ νὰ ξεσκονισθοῦν καὶ νὰ πλυθοῦν. Μετὰ τὴν τρίτην περιφορὰν εἰσέρχονται τὰ παιδιὰ εἰς τὴν ἐκκλησίαν μέ τὰς εἰκόνας εἰς τὰ

χέρια, ἐνῶ συγχρόνως ἓνα ἄλλο παοδί  
παίρνει τόν Σταυρόν τοῦ ἱερέως καί ἐξερχό-  
μενον ἐπαναλαμβάνει τήν ἴδιαν διαδικασίαν,  
ὅπως τὰ προηγούμενα παιφιά μέ τὰς εἰκόνας.

Περὶ τῆς σημασίας τοῦ πλυσίματος τῶν εἰ-  
κόνων ἐγένετο λόγος κατὰ τήν περιγραφὴν τῶν  
ἔθιμον τῆς Πηγῆς ( Πεκλάρι ).

29. - ΜΟΛΥΒΔΟΣΚΕΠΑΣΤΟΝ : (παλαιὸν ὄνομα Διπαλίτσα)  
Τὰ ἔθιμα τοῦ Μολυβδοσκεπάστου δέν παρσυσιά-  
ζουν ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον. Διὰ τόν λόγον  
αὐτὸν δέν θὰ ἀσχοληθῶμεν μέ αὐτά, ἀλλὰ  
θεωροῦμεν σπουδαιότερον ὄφελος νά παρσυ-  
σιάζσωμεν ὠριμμένα ἄλλα στοιχεῖα ἀποσκο-  
ποῦντα περισσότερο εἰς τόν ἐθνικόν  
φρονηματισμόν.

Τὸ Μολυβδοσκεπάστον εἶναι ἓνα χω-  
ρίον μέ 120 περίπου κατοίκους, εὐρισκό-  
μενον πλησίον τοῦ Μπουραζανίου ἐπὶ τῶν  
'Αλβανικῶν συνόρων. Πλησίον αὐτοῦ ρέει  
ὁ Σαραντάπορος ποταμός, ὁ ὁποῖος ἐνού-  
μενος μέ τόν 'Αῶν καί τόν Βοῖδομάτην χύνει  
τὰ νερά του εἰς τήν 'Αλβανίαν. Ἄνωθεν τῆς  
ἐκκλησίας τῶν 'Αγίων Ἀποστόλων καί εἰς  
ἀπόστασιν ὄχι μεγαλυτέραν τῶν ἑκατόν μέ-  
τρων εὐρίσκειται ἄλβανικόν παρατηρητήριον.

Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὸν ἐπισκέ-  
πτην ἔχει ἡ ἀνά τὸ πανελλήνιον γνωστὴ  
Σταυροπηγιακὴ Μονὴ Μολυβδοσκεπέσπου μέ-  
τὰς πλουσίας ἀγιογραφίας καὶ τὴν ἐξαί-  
ρετον βυζαντινὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῆς  
κτισθεῖσα τὸ ἔτος 672 μ.Χ. ὑπὸ τοῦ  
αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Κων/νοῦ  
Πωγωνάτου, καθὼς μαρτυρεῖ ἐπιγραφὴ συ-  
ζομένη εἰς τὸ Μοναστήρι.

Πολλοὶ εἶναι οἱ εὐσεβεῖς προσ-  
κυνηταί, οἱ ὅποιοι μεταβαίνουν ἐκεῖ  
ιδίως κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον. Τὸ  
Μοναστήρι κατὰ τοὺς μαύρους χρόνους  
ποῦ ἡ Ἑλλάς ἐστὲναζε κάτω ἀπὸ τὸν  
βαρύν τούρκικον ζυγὸν ἦτο σπουδαῖον  
πνευματικὸν καὶ ἐθνικὸν θερμοκήπιον  
διὰ τὴν τὴν περιοχὴν.

Με δικαιολογημένην συγκίνησιν  
ἐνθυμοῦμαι κατὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν, ὅτι  
τὴν 20ὴν Δεκεμβρίου 1971 μετέβημεν μέ-  
τούς τελειοφοίτους μαθητάς τοῦ Γυμναθ-  
σίου Κονίτσης εἰς τὰ ἅγια καὶ αἱματο-  
βαμμένα χῶματα τῶν ἀκριτικῶν φυλακίων  
τοῦ Μολυβδοσκεπέστου καὶ τοῦ Μπουραζα-  
νίου διὰ νὰ προσκυνήσωμεν, νὰ ἀναβαπτο-  
σθῶμεν καὶ νὰ ἀντλήσωμεν ἀπὸ ἐκεῖ ὑγιεῖς

έθνικὰς δυνάμεις. Τὸ προσκύνημα ἐκεῖνο ἐν ὄφει τῶν ἐορτῶν τῶν Χριστουγέννων ἦτο διὰ τοὺς μαθητὰς, τὰ ἀγνά καὶ τρυφερά αὐτὰ βλαστάρια τοῦ "Ἐθνους μας, ἡ καλυτέρα ὑποδειγματικὴ διδασκαλία φρονηματοπιστικοῦ περιεχομένου, διότι ἀπὸ τὸν ἱερόν ἐκεῖνον χῶρον ἐστείλαμεν ἀδελφικόν χαιρετισμόν πρὸς τὴν ἀλύτρωτον Βόρειον Ἡπειρον, διαβεβαιοῦντες τὰ σιλαβωμένα ἀδέλφια μας, ὅτι δέν θά ἀργήσουν νά κτυπήσουν οἱ κώδωνες τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Ἐπαρχίας Κονίτισης, διὰ νά σκορπίσουν παντοῦ τὸ μήνυμα τῆς ἐνώσεως τῆς Βορείου Ἡπείρου μέ τὴν ἐλευθέραν Ἡπειρον.

Τόση ἦτο ἡ ἀναβάπτισις καὶ ἡ ἐθνικὴ συγκλίνησις καὶ ὑπερηφάνειά μας, ὥστε ἀπερχόμενοι ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐκεῖνου χώρου, ἠσθάνθημεν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μας πόσον νόημα περιέκλειον τὰ ὑπέροχα ἐκεῖνα λόγια τοῦ ποιητοῦ :

Ἐλευθεριὰ γιὰ σένα ζῶ,  
γιὰ σέ μόνον παλεύω  
κι' ἂν εἰς τὸν κόσμον δέν σέ βρῶ,  
ἄλλοῦ θά σέ γυρεύω.

Μέ τὴν περιγραφὴν τοῦ προσκυνήματος αὐτοῦ εἰς τὰ ἅγια χώματα τοῦ Μολυβδοσκεπάστου παρὰ τὰ Ἑλληνο - ἄλβανικὰ σύνορα

καί μέ τήν πεποίθησιν, ὅτι ἐξεπληρώθη  
ἓνα τόμα μου εἰς τήν ἱστορικὴν καί  
ἱεράν περιοχὴν τῶν τεσσαράκοντα καί πλέον  
χωρίων, τῆς ὁποίας κάθε κορυφή καί ρα-  
ματιὰ εἶναι ποτισμένη μέ αἷμα καί γεμάτη  
κόσμησιν τῶν γενναίων παλληκαριῶν,  
κλείνει ἡ παροῦσα ἐργασία περί τῶν ἐπι-  
μῶν τῶν Χριστουγέννων, τῆς Πρωτοχρονιάς  
καί τῶν Θεοφανείων εἰς τήν Ἑπαρχίαν  
Κονίτσης.-

Τ Ε Λ Ο Σ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας